

ZAŁĄCZNIK
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY W BROKU
Z DNIA 2023 r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BROK NA LATA 2024-2030

PROJEKT

SPIS TREŚCI -

WSTĘP	3
1 WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY	5
2 ROZWÓJ STRATEGICZNY GMINY DO 2032 ROKU	13
2.1. WIZJA ROZWOJU	13
2.2. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	14
2.3. KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	15
3 OCZEKIWANE REZULTATY I WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA	26
4 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY	30
5 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE	32
6 OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	37
6.1. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	37
6.2. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI KLUCZOWE DLA GMINY	39
7 SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	40
7.1. WDRAŻANIE STRATEGII	40
7.2. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	48
7.3. WYTYCZNE DLA SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH	48
8 RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	51

WSTĘP

PRZEDMIOT, CEL I ZAKRES

Przedmiotem opracowania jest „Strategia Rozwoju Gminy Brok na lata 2024-2030” (zwana dalej: „Strategią”), ukierunkowana na kreowanie i wzmocnienie stabilnego rozwoju społecznego, ekonomicznego i przestrzennego.

Celem Strategii jest określenie założeń polityki rozwoju Gminy, poprzez wskazanie, na podstawie dokonanej uprzednio szczegółowej diagnozy:

- wizji rozwoju lokalnego,
- celów strategicznych w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym,
- kierunków działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych,
- oczekiwanych rezultatów planowanych działań oraz wskaźników ich osiągnięcia.

Poza funkcją programowo-planistyczną, Strategia stanowić będzie narzędzie umożliwiające pozyskiwanie środków finansowych na poszczególne działania rozwojowe.

Zakres czasowy realizacji Strategii został przewidziany na lata 2024-2030.

Zakres terytorialny obejmuje gminę Brok, w jej obszarze geograficznym i granicach administracyjnych.

PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE

Strategię opracowano **zgodnie z wymogami ustawowymi**, a zwłaszcza¹:

- ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,
- ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Dokument uwzględnia ponadto **wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej** („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny”, 2021).

Proces formalnego opracowania dokumentu rozpoczął się w dniu 21 kwietnia 2023 r., gdy Rada Gminy w Broku podjęła Uchwałę Nr XXXI/259/2023 w sprawie przystąpienia do opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Brok na lata 2024-2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji.

METODYKA PRZYGOTOWANIA I WDRAŻANIA

W opracowaniu Strategii przyjęto metodę ekspercko-partycypacyjną (społeczną). Proces przygotowania i wdrażania dokumentu można podzielić na następujące etapy:

Etap 1 – Rozpoczęcie procesu. Prace wstępne polegające na przyjęciu harmonogramu działań i wstępnych założeń, identyfikacja interesariuszy oraz pierwszy etap konsultacji społecznych (ankietyzacja).

Etap 2 – Diagnoza. Prace analityczno-diagnostyczne, obejmujące m.in.:

1. Analizę materiałów wyjściowych (szczególnie *desk* i *web research*), w tym dokumentów lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich, a także materiałów udostępnionych przez urzędy i instytucje.
2. Analizę danych statystycznych.

¹ Publikatory poszczególnych aktów prawnych, aktualne na dzień sporządzenia Opracowania, przytoczono w spisie materiałów źródłowych.

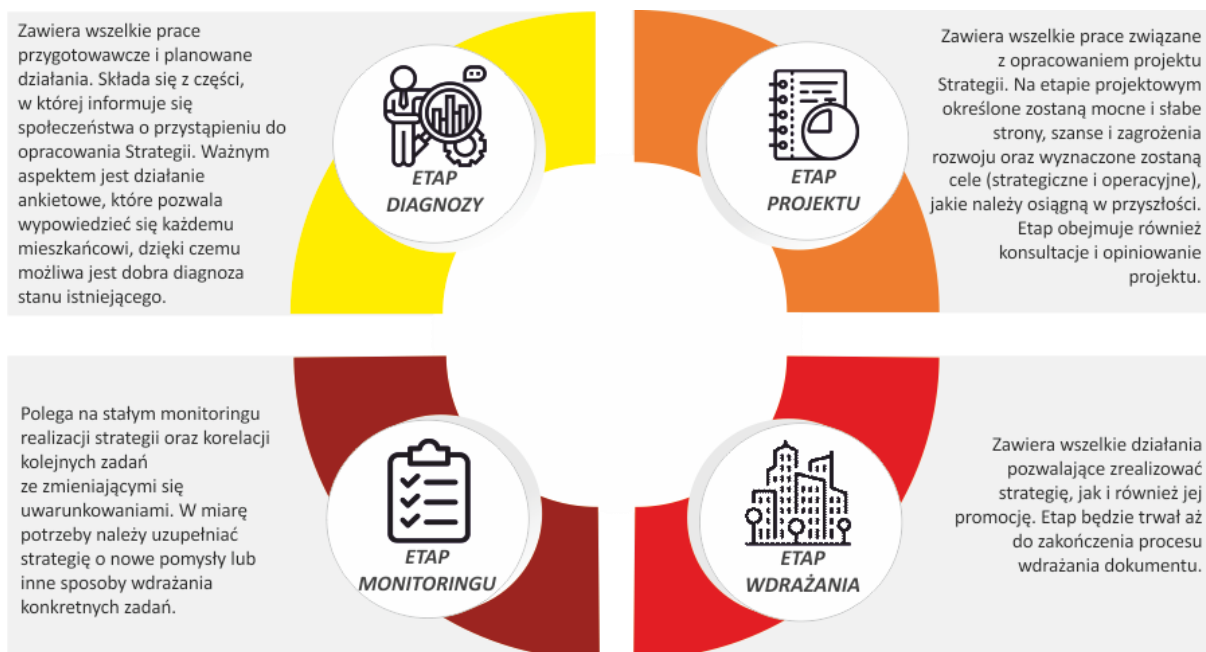
3. Charakterystykę Gminy i ocenę stanu obecnego, w odniesieniu do sytuacji historycznej oraz otoczenia geograficznego, w wymiarach: społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w tym środowiskowym.
4. Analizę opinii społeczności lokalnej w zakresie wyzwań i zagrożeń rozwojowych, za pośrednictwem prowadzonego procesu partycypacji społecznej.
5. Wnioski z przeprowadzonych analiz i ocen, w tym identyfikacja mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń oraz nadanie im priorytetu.

Etap 3 – Projekt. Prace mające na celu ukierunkowanie polityki rozwoju, obejmujące m.in.:

1. Zdefiniowanie wizji rozwoju Gminy.
2. Ustalenie celów strategicznych na podstawie, zidentyfikowanych wcześniej, mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń.
3. Sformułowanie kierunków działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych, w formie celów operacyjnych i przypisanych im działań operacyjnych.
4. Konsultacje, w tym społeczne, zaproponowanych rozwiązań.
5. Ewaluacja trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji. Selekcja i ostateczny wybór kierunków polityki rozwoju.
6. Poddanie dokumentu stosownym opiniom oraz procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (odstępstwo).

Etap 4 – Wdrażanie. Zatwierdzenie Strategii przez podjęcie uchwały Rady Gminy stanowi zwieńczenie prac projektowych i jednocześnie początek etapu wdrażania zaplanowanych działań i obranych kierunków. Zawiera wszelkie działania pozwalające zrealizować Strategię, w tym jej promocję.

Etap 5 – Monitoring. Obejmuje w głównej mierze stały monitoring postępów i zmieniających się uwarunkowań. Należy podkreślić, iż Strategia Rozwoju Gminy nie jest dokumentem w pełni zamkniętym (skończonym) – stanowi ramy rozwoju na najbliższe 8 lat, które w miarę potrzeby należy uzupełniać o nowe pomysły i sposoby wdrażania jej ustaleń.

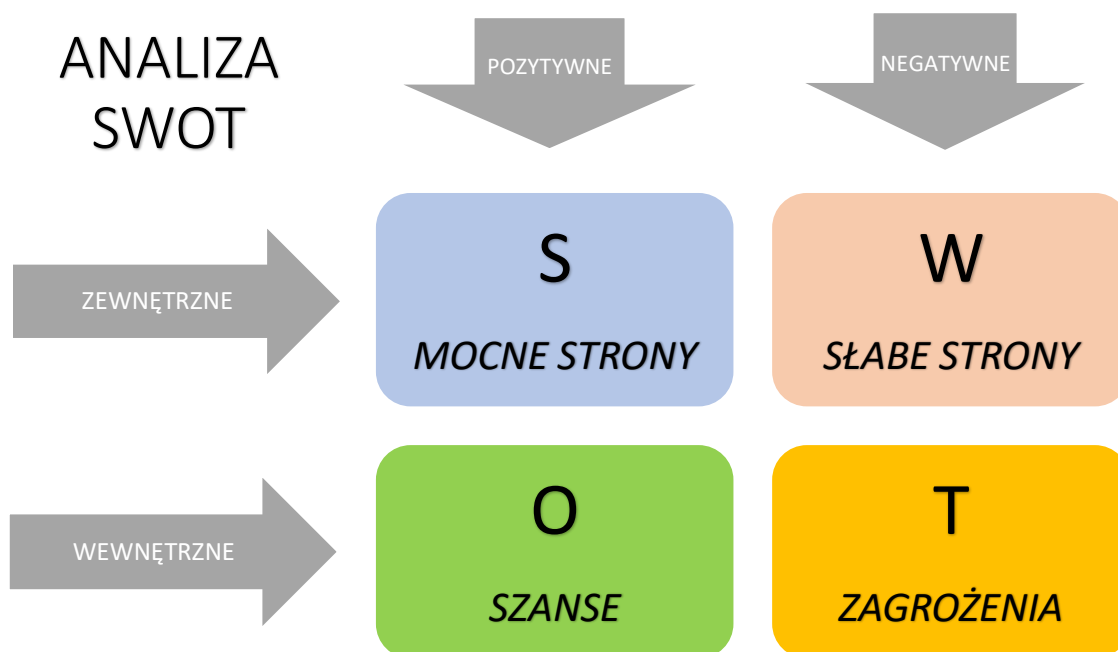
Ryc. 1 Schemat przygotowania i wdrażania Strategii Rozwoju Gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne (ikony: Freepik).

1 WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY

Formułowanie założeń do Strategii to proces złożony i wieloetapowy. Najogólniej ujmując proces ten można podzielić na część diagnostyczną, dotyczącą stanu obecnego oraz część prognostyczną, dotyczącą przyszłości. Aby lepiej zrozumieć uwarunkowania rozwojowe, w ramach podsumowania zaleca się sporządzenie strategicznej analizy SWOT.

Analizę SWOT przeprowadzono w układzie czterech grup czynników wyodrębnionych na podstawie analizy zjawisk podzielonych na wewnętrzne (w jej obrębie) i zewnętrzne (poza jednostką terytorialną) oraz na sprzyjające (pozytywne) i niesprzyjające (negatywne). Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter rozpatrywanych grup czynników: *strengths* – silne strony, *weaknesses* – słabości, *opportunities* – szanse, *threats* – zagrożenia. Punkt wyjścia dla analizy stanowią atuty i słabości, które odniesiono do szans i zagrożeń.

Ryc. 2 Istota analizy SWOT

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Analiza SWOT stanowi podsumowanie opracowanej w III kwartale 2023 roku „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Brok”. Analiza uwzględnia uwarunkowania środowiskowe i wynikające z nich możliwości i bariery rozwojowe. Poruszono także kwestię szeroko pojętego zagospodarowania przestrzeni oraz związanego z nim stanu i potencjału do rozwoju zabudowy, infrastruktury drogowej i technicznej. Ponadto, w analizie skupiono się na czynnikach wpływających na jakość życia mieszkańców i potencjale inwestycyjnym (gospodarczym).

Wyniki analizy SWOT stanowią punkt wyjścia do identyfikacji wyzwań rozwojowych i wyboru scenariusza rozwoju, a w konsekwencji określenia polityki rozwoju Gminy.

Tab. 1 Analiza mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń (analiza SWOT)

POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Położenie Gminy w rejonie dwóch odmiennych typów krajobrazu (dolina Bugu, wysoczyzna morenowa). Obecność układów komunikacyjnych poziomu krajowego (droga ekspresowa S8, krajowa nr 50) i regionalnego (droga wojewódzka nr 694). Potencjał do rozwoju transportu wodnego na rzece Bug. Obecność przepraw mostowych na rzece Bug. Istniejąca sieć światłowodowa w niektórych miejscowościach. 	<ul style="list-style-type: none"> W dalszym ciągu niezadowalający stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych i ponadlokalnych. Brak infrastruktury kolejowej. Niejednorodny zasięg działania mobilnych sieci komórkowych (problemy z dostępnością sieci, zwłaszcza na terenach wiejskich w zabudowie rozproszonej). Brak rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja istniejących ciągów komunikacyjnych. Rozbudowa infrastruktury rowerowej. Potencjał do rozwoju transportu wodnego na rzece Bug. Poprawa ogólnej dostępności transportowej Gminy (rozwój docelowego układu sieci dróg ekspresowych i autostrad w kraju). Poprawa zasięgu działania mobilnych sieci komórkowych. Inwestycje w nowoczesne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych. 	<ul style="list-style-type: none"> Brak perspektyw rozwoju infrastruktury kolejowej Wykluczenie cyfrowe, w tym ograniczony dostęp do szybkiego Internetu.

LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Niższe tempo ubytku ludności w stosunku do większości gmin ościennych. 	<ul style="list-style-type: none"> Mało korzystna struktura demograficzna. Najniższy udział ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu, województwa i kraju. Przeważnie ujemny przyrost naturalny. Przeważnie ujemne saldo migracji. Stąły, sukcesywny spadek liczby ludności.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Poprawa warunków życia i zamieszkania w Gminie. Odwrócenie obecnych tendencji demograficznych, w kierunku wzrostu liczby ludności (w szczególności wzrost dzietności oraz imigracja, zwłaszcza powrotna). 	<ul style="list-style-type: none"> Nagły i nadmierny napływ ludności obcych kulturowo. Utrzymujący się odpływ ludności, połączony ze spadkiem wskaźnika przyrostu naturalnego.

ROLNICTWO, GOSPODARKA, RYNEK PRACY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne warunki rozwoju zwierzęcej gospodarki rolnej w części obszaru Gminy. • Stosunkowo wysoki w stosunku do gmin ościennych poziom przedsiębiorczości. • Malejący poziom bezrobocia, przy jednoczesnym wzroście aktywności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> • W dalszym stopniu wyraźnie niższy od średniej w powiecie, województwie i kraju poziom przedsiębiorczości. • Brak dużych i średnich przedsiębiorstw. • W dalszym stopniu zbyt niski wskaźnik zatrudnienia. • Brak kompleksowej oferty inwestycyjnej dla przedsiębiorców.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój nowoczesnego rolnictwa, w tym gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego. • Rosnące zainteresowanie zewnętrznymi produktami lokalnymi i ekologicznymi. • Pojawienie się znaczącego zakładu pracy. • Udogodnienia dla przedsiębiorców, w tym: ulgi podatkowe, przygotowanie terenów inwestycyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedoinwestowanie gospodarstw rolnych. • Pasywna postawa osób długotrwale bezrobotnych. • Niekorzystne zmiany w środowisku zatrudnienia – wzrastające koszty pracy. • Konkurencyjny rynek pracy lub oferta inwestycyjna dla przedsiębiorców w najbliższych ośrodkach miejskich (Ostrów Mazowiecka, Wyszków) i wiejskich (m.in. Sadowne, Małkinia Górna). • Ewentualna stagnacja gospodarcza kraju lub kryzys gospodarczy.

KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Obecność obiektów zabytkowych (m.in. obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków). • Obecność instytucji kultury na terenie Gminy. • Licznie organizowane wydarzenia i imprezy kulturalne dla różnych grup wiekowych, realizowane w ramach promowania i upowszechniania historii oraz integracji lokalnej społeczności. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan techniczny niektórych obiektów ujętych w ewidencji zabytków, powodujący stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Objęcie dodatkowych obiektów i obszarów formą ochrony zabytków. • Promowanie i propagowanie działalności kulturowej, w tym poszerzanie działalności instytucji kultury. • Rozbudowa, modernizacja i wyposażenie instytucji kultury. • Poszerzenie oferty kulturalnej przez instytucje kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> • Presja urbanistyczna na tereny tradycyjnej zabudowy, w tym wprowadzanie zabudowy „obcej” kulturowo i krajobrazowo. • Stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy (brak lub źle przeprowadzone remonty i modernizacje). • Rozmycie odpowiedzialności za stan zabytków i brak skutecznej egzekucji za niszczenie zabytków. • Zdarzenia losowe (pożary, klęski żywiołowe). • Spadek znaczenia kultury i utrata tożsamości regionalnej wśród dzieci i młodzieży. • Propagowanie obcych kulturowo wzorców. • Niewykorzystanie szans kulturotwórczych z powodu niewystarczającego zaplecza infrastrukturalnego instytucji kultury.

ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Niewielka w skali Gminy, powierzchnia terenów o znacznych nachyleniach - rejonów predysponowanych do występowania ruchów masowych. Na przeważającym obszarze brak znaczących utrudnień geologiczno-inżynierskich (za wyjątkiem doliny Bugu i Broku). Relatywnie wysoki potencjał zasobów wodnych (bezpośrednie położenie nad rzeką Bug). Wartościowe walory przyrodnicze Gminy (cenne kompleksy leśne, dolina Bugu i Broku, bogactwo flory i fauny). Stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska, w tym niski stopień zasklepienia gruntów. Ustanowiona ochrona pomnikowa dla wartościowych okazów drzew. Położenie Gminy w zasięgu Obszarów Natura 2000 (Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Biała PLB 140007, Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Dolnego Bugu PLB 140001 oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Nadbużańska PLH 140011). Dostatecznie rozwinięty system przesyłu energii elektrycznej. Dostosowany do wymogów i standardów i krajowych system gospodarki odpadami. 	<ul style="list-style-type: none"> Przewaga gleb o mało korzystnych warunkach dla produkcji rolniczej. Brak potencjału surowcowego (nie występują udokumentowane złoża kopalin). Stosunkowo niski poziom zwodociągowania Gminy. W dalszym stopniu niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewystarczające wyposażenie mieszkańców w indywidualne systemy oczyszczania ścieków (przydomowe oczyszczalnie ścieków). Brak sieci ciepłowniczej i możliwości jej realizacji. W dalszym stopniu niewystarczający stopień rozwoju sektora odnawialnych źródeł energii. Brak sieci gazowniczej (gazu przewodowego). Relatywnie niski udział odpadów zbieranych selektywnie. Obecność wyrobów zawierających azbest.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Współpraca z jednostkami zewnętrznymi w zakresie zachowania i ochrony cennych elementów i zasobów środowiska. Rozbudowa i modernizacja systemu wodociągowego. Rozbudowa i modernizacja systemu kanalizacyjnego. Modernizacje istniejących, napowietrznych linii elektroenergetycznych, w tym ich przebudowy na linie kablowe (w terenach zurbanizowanych). Rozwój energetyki odnawialnej (zwłaszcza rozproszonej). Realizacja sieciowej infrastruktury zাপatrzenie w ciepło lub gaz. 	<ul style="list-style-type: none"> Degradacja walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, poprzez ich nieracjonalne wykorzystanie lub brak właściwej ochrony prawnej. Zaprzestanie inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Obciążenie systemu elektroenergetycznego lub zakłócenia w dostawach energii elektrycznej. Nadmierny lub niekontrolowany rozwój systemów OZE (dużych instalacji) i związane z nim problemy z magazynowaniem energii. Nadmierne „poleganie” na źródłach energii, których dostępność uzależniona jest od dostaw paliw z zewnątrz (głównie dotyczy paliw gazowych).

SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Stosunkowo liczne obiekty sportowo-rekreacyjne (hala sportowa i boisko do piłki nożnej przy szkole ZPPO w Broku, place zabaw, siłownia zewnętrzna, park linowy). • Funkcjonujący na terenie Gminy klub sportowy. • Sprzyjające walory przyrodnicze, wykazujące potencjał do rozwoju funkcji sportowo-turystycznej. • Stosunkowo wysokie walory antropogeniczne, zwłaszcza kulturowe (obecność obiektów i obszarów zabytkowych). • Rozbudowana baza noclegowa (ośrodki wypoczynkowe, kwatery agroturystyczne, domki letniskowe, ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy). • Zasobność w obiekty bazy turystycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak rozbudowanej oferty turystycznej poza okresem wakacyjnym.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój i wsparcie klubów sportowych i inicjatyw związanych ze sportem, rekreacją lub turystyką. • Wzrost znaczenia turystyki, jako istotnego sektora gospodarki w Gminie (rozwój turystyki biznesowej, kulturowej, przyrodniczej i kwalifikowanej, wypoczynkowej). 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie zainteresowania sportem wśród dzieci i młodzieży. • Brak aktywności fizycznej przez ludność w wieku „średnim” i seniorów. • Zaprzestanie inwestycji w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. • Potencjalna degradacja środowiska w przypadku nadmiernej koncentracji ruchu turystycznego (miejscowo).

PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Zwarta struktura przestrzenna zabudowy znacznej części miejscowości, w tym miasta Brok. • Układ urbanistyczny miasta Brok, wpisany do ewidencji zabytków. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zainwestowania. • Niski stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (ok. 2,5%) – oparcie większości inwestycji budowlanych, publicznych i prywatnych, na doraźnych decyzjach administracyjnych wz/icp.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Reforma systemu planowania przestrzennego i prawa budowlanego w kierunku ułatwienia procesu inwestycyjnego. • Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania obszarów rozwojowych. • Optymalna koncentracja zabudowy, w tym przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy. • Włączenie Gminy w system zintegrowanych inwestycji terytorialnych/ regionalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpraszanie zabudowy (niekontrolowana presja inwestycyjna). • Wprowadzanie obiektów dysharmonijnych w otoczeniu.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonujące na terenie Gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna i policja). • Stosunkowo wysoka wykrywalność sprawców przestępstw. • Relatywnie czyste powietrze w skali roku, w tym brak dużych, punktowych emitorów zanieczyszczeń. • Obecność sieci melioracyjnej, jako obiekty służące przeciwdziałaniu skutkom potencjalnej powodzi. • Niski poziom zagrożenia poważną awarią przemysłową, ze względu na brak dużych zakładów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymujący się od kilku lat wskaźnik popełnianych przestępstw. • Występujące okresowo zjawisko niskiej emisji w obszarach zwartej zabudowy i związane z tym okresowe pogarszanie stanu sanitarnego powietrza (w sezonie grzewczym). • Występowanie obszarów zagrożonych powodzią od rzeki Bug i Brok oraz podtopieniami od wód gruntowych. • Obecność terenów predysponowanych do wystąpienia ruchów masowych (na niewielkich fragmentach obszaru Gminy). • Znaczne zagrożenie suszą i związane z nią zagrożenia pożarowe. • Wystąpienie na odcinku drogi ekspresowej S8, drogi krajowej nr 50 oraz drogi wojewódzkiej nr 694 zagrożeń związanych z zwiększonym hałasem, zanieczyszczeniem powietrza oraz możliwością wystąpienia awarii (transport substancji niebezpiecznych).
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Nowe inicjatywy w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa społeczności lokalnej (kursy i szkolenia w zakresie ochrony zdrowia, obronności, itp.). • Wzrost świadomości społecznej nt. zagrożeń przyrodniczych, szkodliwości niektórych form działalności człowieka oraz możliwości przeciwdziałania zagrożeniom. • Wylimitowanie lub istotne ograniczenie źródeł niskiej emisji (główniej przyczyny okresowego zanieczyszczenia powietrza w Gminie). Wylimitowanie spalania śmieci. • Adaptacja do postępujących zmian klimatu (m.in. inwestycje w „błękitno-zieloną” infrastrukturę). • Przeciwdziałanie dalszej zabudowie na terenach zagrożonych powodzią. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak regularnych inicjatyw na rzecz poprawy bezpieczeństwa społeczeństwa – kursy i szkolenia w zakresie ochrony zdrowia lub obronności. • Konflikty społeczne wywołane sytuacją zewnętrzną. • Wzrost poziomu przestępczości. • Bierność społeczna w zakresie zgłębiania wiedzy i praktyki dotyczącej umiejętności radzenia sobie w kryzysowych sytuacjach. • Emisja zanieczyszczeń atmosferycznych z terenów sąsiednich. • Postępujące zmiany klimatyczne. • Wystąpienie klęski żywiołowej (huraganowych wiatrów, powodzi, nawałnic i gradobić, suszy i pożarów itd.). • Wystąpienie istotnej awarii np. w transporcie substancji niebezpiecznych.

POLITYKA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej. • Szereg działań na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych oraz narkomani, a także istniejący Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. • Funkcjonujące instytucje pomocy społecznej. • Spadek liczby osób korzystających z opieki społecznej w ostatnich latach. • Stosunkowo wysoki wskaźnik przeciętnej wielkości mieszkań na tle gmin sąsiednich. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski udział wydatków na ochronę zdrowia. • Ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej. • W dalszym stopniu występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm, niepełna rodzina lub wielodzietność). • Niewielka liczba mieszkań komunalnych oraz brak mieszkań chronionych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie warunków do poprawy oferty medycznej, zwłaszcza w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej. • Właściwie funkcjonująca (skuteczna) i odpowiednio finansowana pomoc społeczna. • Wzrost standardów zamieszkania, w tym w zakresie mieszkalnictwa socjalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczne środki finansowe na ochronę zdrowia lub ograniczony dostęp do kadr ochrony zdrowia, zarówno podstawowej opieki medycznej, jak i specjalistycznej. • Skokowy wzrost zapotrzebowania na pomoc społeczną, związane z pojawieniem się zagrożeń dla zdrowia i życia ludności (m.in. choroby zakaźne, katastrofy naturalne, konflikty). • Pogłębianie się problemów społecznych, w tym zubożenie społeczeństwa. • Starzenie się społeczeństwa – wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. • Stagnacja na rynku mieszkaniowym lub degradacja warunków zamieszkania.

EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dostateczny poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym. • Relatywnie wysoka na tle kraju frekwencja wyborcza. • Wzrost liczby uczniów w szkołach podstawowych oraz dzieci uczęszczających do przedszkoli. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak żłobka lub klubu dziecięcego. • Brak placówki ponadpodstawowej. • Mało aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia lokalne, o wskaźniku liczebności wyraźnie niższym od średniej powiatowej i krajowej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Powołanie placówki opieki dla najmłodszych (opieki żłobkowej). • Sukcesywny wzrost aktywności obywatelskiej, zarówno w odniesieniu do spraw lokalnych, jak i wyborów powszechnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek poziomu kształcenia lub brak wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej. • Spadek zainteresowania społeczeństwa sprawami lokalnymi oraz bierność wyborcza.

FINANSE SAMORZADOWE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Regularny wzrost dochodów ogółem, w tym dochodów własnych. • Wyróżniający się wskaźnik dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w odniesieniu do gmin ościennych. • Wysoki poziom uzyskiwanych dofinansowań zewnętrznych (dotacji unijnych i subwencji). • Regularny wzrost wydatków ogółem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczne uzależnienie działań proinwestycyjnych od możliwości finansowania zewnętrznego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Dalszy wzrost dochodów (w tym dochodów własnych) Gminy. • Wysoka skuteczność w pozyskiwaniu środków finansowych zewnętrznych. • Właściwie kierunkowane wydatki inwestycyjne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek dochodów. • Blokada lub ograniczenie środków zewnętrznych na działania rozwojowe. • Niekorzystne trendy w sektorze finansowym na poziomie ogólnokrajowym (m.in. inflacja), w tym kryzys finansowy.

2 ROZWÓJ STRATEGICZNY GMINY DO 2030 ROKU

2.1. WIZJA ROZWOJU

Wizja rozwoju przedstawia pożądaną obraz stanu Gminy, który będzie efektem realizacji podejmowanej Strategii. Ukazuje Gminę w perspektywie strategicznej do 2030 roku, zmienioną poprzez realizację przyjętych celów i działań oraz osiągnięcie zamierzonych rezultatów. Wizja pełnić będzie funkcję scalającą i integrującą poszczególnych interesariuszy (odbiorców i uczestników) inicjatyw strategicznych. Może być też elementem wykorzystywanym w celach promocyjnych.

WIZJA ROZWOJU GMINY BROK

Gmina Brok w 2030 roku jest miejscem atrakcyjnym do zamieszkania i wypoczynku. Wspiera lokalnych przedsiębiorców i jest otwarta na inwestorów, kreując korzystne rozwiązania z zakresu otoczenia biznesu i innowacji. Fundamentem wszelkich działań jest poszanowanie zasobów środowiska przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie jego atutów.

Rozwój realizowany będzie w oparciu o równowagę pomiędzy wzrostem gospodarczym, ochroną środowiska i rozwojem społecznym mieszkańców (zasada zrównoważonego rozwoju, ang. *sustainable development*).

Najważniejszą wartością dla Gminy będzie ukształtowanie atrakcyjnej i przyjaznej przestrzeni do zamieszkania, wypoczynku i działalności gospodarczej. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sukcesywny rozwój infrastruktury technicznej (w szczególności w obszarach niedoinwestowanych), modernizację i rozbudowę dróg, poprawę dostępności cyfrowej, właściwy stan i jakość środowiska naturalnego oraz aktywną partycypację społeczną wspieraną przez skuteczny Samorząd, a w konsekwencji wzrost gospodarczy.

Rozwój opierać się będzie na wykorzystaniu potencjałów wewnętrznych, w tym atutów środowiskowych (położenie nad doliną rzeki Bug, kompleks leśny Puszczy Białej) oraz historycznie ukształtowanych dziedzin gospodarki (leśnictwo, rolnictwo, lokalna wytwórczość).

Szczególnie istotnym elementem będzie integracja społeczna mieszkańców i wykształcenie kapitału społecznego, przede wszystkim więzi międzyludzkich, stopnia zaufania między nimi, a także umiejętność i chęć współdziałania. Wpłyną one na jakość rządzenia, zwiększą poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym, a także przyczynią się do ograniczenia wykluczenia społecznego.

Ponadto, w celu osiągnięcia zakładanej wizji rozwoju istotne będzie zniwelowanie słabych stron oraz ukierunkowanie podejmowanych działań na zapobieganie zagrożeniom rozwojowym, zwłaszcza w zakresie wykluczenia transportowego i cyfrowego. Znaczenie będzie miała również aktywna promocja Gminy „na zewnątrz”, w tym współpraca z innymi jednostkami administracji publicznej.

2.2. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Mając na względzie cel nadrzędny, jakim jest osiągnięcie zakładanej wizji rozwoju, formułuje się strategiczne założenia rozwojowe w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym – cele strategiczne i cele operacyjne.

Cele strategiczne mają charakter długofalowy i wskazują generalne kierunki postępowania w realizacji założonej wizji rozwoju Gminy. Cele operacyjne to narzędzie i sposoby realizacji poszczególnych celów strategicznych.

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
<p>1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarczej i poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku</p> 	<p>1.1 Poprawa stanu i dostępności infrastruktury technicznej. 1.2 Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego i poprawa jakości życia. 1.3 Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej. 1.4 Rozwój przedsiębiorczości i otoczenia biznesu. 1.5 Rozwój gospodarstw rolnych i sektora rolno-spożywczego.</p>
<p>2. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego</p> 	<p>2.1 Kształtowanie i promowanie wartości kulturowych. 2.2 Poprawa jakości kształcenia i edukacji. 2.3 Ograniczenie problemów społecznych. 2.4 Rozwój kapitału społecznego i wzrost integracji społecznej. 2.5 Rozwój opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia.</p>
<p>3. Rozwój dostępności komunikacyjnej i innowacji cyfrowej wraz z promocją Gminy</p> 	<p>3.1 Zwiększanie dostępności transportowej i powiązań komunikacyjnych. 3.2 Rozwój nowoczesnych technologii i innowacji cyfrowych. 3.3 Aktywna promocja Gminy.</p>
<p>4. Ochrona środowiska, walorów przyrodniczych i potencjału kulturowego</p> 	<p>4.1 Świadoma i racjonalna polityka przestrzenna. 4.2 Zachowanie materialnych zasobów kultury i dziedzictwa. 4.3 Ochrona i zachowanie walorów i zasobów środowiska. 4.4 Poprawa stanu i jakości środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym.</p>

2.3. KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA

Zdefiniowane cele strategiczne i operacyjne realizowane będą za pośrednictwem kierunków działań oraz, tam gdzie jest to możliwe, konkretnych działań. Kierunki działań i poszczególne działania stanowią podstawę wdrażania Strategii. Kierunki działań i działania sformułowano zgodnie z koncepcją dotyczącą efektywnego zarządzania: **SMART** (ang. *Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Time-bound*). Polega ona na sformułowaniu celów **S**precyzowanych, **M**ierzalnych, **O**siągalnych, **R**ealistycznych i **O**graniczonych czasowo.

CEL STRATEGICZNY 1:

ZWIĘKSZENIE KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ I POPRAWA WARUNKÓW ZAMIESZKANIA I WYPOCZYNKU

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
1.1.	Poprawa stanu i dostępności infrastruktury technicznej	1.1.1.	Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej, w tym: A. Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Broku. B. Rozbudowa lub modernizacja istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej. C. Budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków. D. Budowa lub remont bezodpływowych zbiorników na ścieki.
		1.1.2.	Rozwój infrastruktury wodociągowej, w tym: A. Budowa nowych ujęć wody w miejscowości Kaczkowo Stare. B. Zapewnienie odpowiedniej przepustowości i sprawności gminnych ujęć wody poprzez przebudowę, rozbudowę lub modernizację. C. Rozbudowa, przebudowa lub modernizacja sieci wodociągowej na terenie miasta i gminy Brok.
		1.1.3.	Rozwój infrastruktury odprowadzania i magazynowania wody opadowej.
		1.1.4.	Podjęcie działań zmierzających do włączenia Gminy w system gazowniczy.
		1.1.5.	Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej, w tym: A. Budowa, rozbudowa lub modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej. B. Przebudowa napowietrznych linii elektroenergetycznych na linie kablowe.
		1.1.6.	Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym: A. Realizacja wolnostojących urządzeń i instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych. B. Zwiększenie wykorzystania urządzeń indywidualnych (mikroinstalacji OZE).
		1.1.7.	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
1.2.	Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego i poprawa jakości życia	1.2.1.	Poprawa jakości przestrzeni publicznej i ogólnodostępnej, w tym: A. Modernizacja i remonty obiektów i terenów użyteczności publicznej. B. Tworzenie nowych terenów zieleni, w tym zieleni urządzonej i „błękitno-zielonej” infrastruktury. C. Utrzymanie czystości i porządku przestrzeni publicznych i ogólnodostępnych.

			<p>D. Okazjonalne i sezonowe aranżacje i wzbogacenie przestrzeni publicznych i ogólnodostępnych.</p> <p>E. Budowa, modernizacja i rozbudowa chodników lub oświetlenia ulicznego.</p> <p>F. Stosowanie jednolitego systemu identyfikacji i informacji w Gminie.</p>
		1.2.2.	<p>Poprawa bezpieczeństwa publicznego, w tym:</p> <p>A. Monitoring wizyjny przestrzeni publicznych i ogólnodostępnych</p> <p>B. Współpraca z policją i strażą pożarną, w tym organizacyjna i rzeczowa.</p> <p>C. Podejmowanie działań i inicjatyw na rzecz utrzymania właściwego poziomu bezpieczeństwa.</p> <p>D. Wsparcie inicjatyw, kursów i szkoleń na rzecz pogłębiania wiedzy i umiejętności praktycznych postępowania w sytuacjach kryzysowych.</p>
		1.2.3.	<p>Poprawa warunków zamieszkania w budownictwie komunalnym, w tym:</p> <p>A. Realizacja nowych budynków lub mieszkań komunalnych.</p> <p>B. Modernizacja i remonty istniejących budynków i lokali komunalnych.</p> <p>C. Adaptacja budynków na cele mieszkalne.</p>
		1.2.4.	<p>Wspieranie estetyki zainwestowania w budownictwie prywatnym, tym:</p> <p>A. Ustalanie jednolitych zasad zagospodarowania w zakresie parametrów i wskaźników zabudowy.</p> <p>B. Wsparcie dla działań modernizacyjnych, w tym termomodernizacyjnych.</p> <p>C. Organizacja konkursów i zachęt mających na celu poprawę estetyki obiektów i przestrzeni.</p> <p>D. Przeciwdziałanie nielegalnym formom użytkowania przestrzeni.</p> <p>E. Uporządkowanie reklam i nośników reklamowych poprzez regulacje, w tym wykorzystanie mechanizmów ustawy krajobrazowej.</p>

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
1.3.	Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej	1.3.1.	<p>Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze, w tym:</p> <p>A. Realizacja szlaków turystycznych i miejsc wypoczynku.</p> <p>B. Budowa, rozbudowa oraz modernizacja małej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (altany, miejsca do grillowania, wiaty, ławy, stoły itd.).</p> <p>C. Realizacja przedsięwzięć związanych z turystyką wodną.</p> <p>D. Utworzenie plaży miejskiej nad rzeką Bug.</p> <p>E. Realizacja ścieżek i szlaków rowerowych oraz przedsięwzięć związanych z turystyką rowerową.</p>
		1.3.2.	<p>Wzrost zasobności bazy turystycznej i okołoturystycznej, w tym:</p> <p>A. Rozbudowa bazy noclegowej.</p> <p>B. Rozwój agroturystyki.</p> <p>C. Rozbudowa i poprawa jakości bazy gastronomicznej, w tym wspieranie regionalnych tradycji kulinarnych.</p>

			<p>D. Utrzymanie we właściwym stanie istniejącej bazy sportowo-rekreacyjnej,</p> <p>E. Modernizacja boiska do piłki nożnej na terenie ZPPO w Broku.</p> <p>F. Realizacja nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (boiska, place zabaw, siłownie zewnętrznych i inne ogólnodostępne obiekty).</p>
		1.3.3.	Stworzenie punktu informacji turystycznej.
		1.3.4.	Organizacja i promocja imprez i wydarzeń sportowych, turystycznych i kulturalnych.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
1.4.	Rozwój przedsiębiorczości i otoczenia biznesu	1.4.1.	<p>Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym:</p> <p>A. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie informowania o usługach pośrednictwa zawodowego oraz ofertach pracy.</p> <p>B. Organizacja praktyk i staży w Urzędzie Gminy i podległych jednostkach organizacyjnych.</p> <p>C. Wspieranie inicjatyw organizacji pozarządowych na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych.</p>
		1.4.2.	<p>Rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, w tym:</p> <p>A. Wspieranie przedsiębiorstw i przedsiębiorców – ulgi lub zwolnienia w podatkach i opłatach lokalnych, pomoc w uzyskaniu dofinansowań, pomoc w dostępie do terenów inwestycyjnych.</p> <p>B. Rozwijanie współpracy w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.</p>
		1.4.3.	<p>Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej:</p> <p>A. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych.</p> <p>B. Stworzenie skonkretyzowanej i inicjującej oferty inwestycyjnej.</p> <p>C. Organizacja punktu informacyjnego dla przedsiębiorców i inwestorów (punktu obsługi inwestora).</p>

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
1.5.	Rozwój gospodarstw rolnych i sektora rolno-spożywczego	1.5.1.	<p>Rozwój i unowocześnienie gospodarstw rolnych, w tym:</p> <p>A. Wzmocnienie produktywności gospodarstw rolnych, w tym modernizacja gospodarstw i zwiększenie zasobności i jakości sprzętu, maszyn i urządzeń rolniczych.</p> <p>B. Wspieranie wykształconych kierunków produkcji rolnej i przemysłu rolno-spożywczego.</p> <p>C. Wspieranie nowych kierunków upraw lub hodowli.</p> <p>D. Wspieranie tworzenia miejsc pracy w rolnictwie.</p> <p>E. Organizacja spotkań związanych z nowoczesnymi formami działalności rolniczej.</p>
		1.5.2.	<p>Wzrost znaczenia lokalnych produktów rolniczych, w tym:</p> <p>A. Wspieranie lokalnego rynku rolno-spożywczego – lokalnego przetwórstwa, handlu detalicznego prowadzonego przez rolników, sprzedaży i dostaw bezpośrednich do konsumentów.</p> <p>B. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji produktów tradycyjnych, regionalnych lub ekologicznych.</p>
		1.5.3.	Wspieranie i promocja działalności sektora spożywczego, przetwórczego i rolnego:

			<p>A. Współdziałanie z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego i innymi podmiotami w zakresie organizowania bezpłatnych szkoleń dla rolników.</p> <p>B. Wspieranie organizacji i stowarzyszeń wspierających działalność rolniczą.</p> <p>C. Promowanie ekologicznej produkcji rolniczej.</p> <p>D. Promowanie innowacji w rolnictwie.</p> <p>E. Promowanie wytwórczości produktów tradycyjnych, regionalnych lub ekologicznych.</p> <p>F. Wspieranie rolników w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.</p>
--	--	--	---

CEL STRATEGICZNY 2:

WZMOCNIENIE KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
2.1.	Kształtowanie i promowanie wartości kulturowych	2.1.1.	Wspieranie działalności instytucji kultury.
		2.1.2.	Wspieranie działalności organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą i twórczością regionalną (kół gospodyń wiejskich, twórców lub innych).
		2.1.3.	Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci, młodzieży lub dorosłych.
		2.1.4.	Organizacja i promocja cyklicznych lub okazjonalnych wydarzeń i imprez kulturalnych.
		2.1.5.	Wzmocnienie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja i udostępnianie zbiorów i zasobów archiwalnych).
		2.1.6.	Udział i wspieranie udziału w regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych wydarzeniach kulturalnych i promocyjnych.
		2.1.7.	Współpraca z innymi regionami w Polsce i na świecie, w celu wspierania interakcji pomiędzy tradycjami i kulturami.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
2.2.	Poprawa jakości kształcenia i edukacji	2.2.1.	Utworzenie placówek opieki dla najmłodszych, w tym: A. Budowa żłobka. B. Budowa przedszkola.
		2.2.2.	Rozbudowa, modernizacja, remont i wyposażenie placówek oświatowych, kulturalnych i bibliotek.
		2.2.3.	Rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowego placówek oświatowych.
		2.2.4.	Tworzenie nowych, modernizacja oraz wyposażenie świetlic wiejskich.

		2.2.5.	Rozwój potencjału dydaktycznego, w tym: A. Podniesienie jakości kształcenia w szkołach. B. Doskonalenie zawodowe nauczycieli. C. Wsparcie nauczycieli w zakresie przygotowania uczniów do zawodów, konkursów i olimpiad. D. Monitoring poziomu nauczania w placówkach oświatowych.
		2.2.6.	Wzmocnienie kompetencji podstawowych z zakresu informatyzacji, przedsiębiorczości, nauki języków obcych oraz postaw społeczno-obywatelskich.
		2.2.7.	Wsparcie rozwoju osób szczególnie uzdolnionych poprzez organizację konkursów lub zajęć dodatkowych.
		2.2.8.	Wsparcie edukacji specjalistycznej, w tym dla osób o specjalnych potrzebach terapeutycznych lub z niepełnosprawnością.
		2.2.9.	Podniesienie poziomu zaangażowania rodziców w proces edukacyjno-wychowawczy.
		2.2.10.	Inicjowanie i wspieranie działalności w zakresie organizacji i udoskonalania zajęć, wydarzeń pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży, w tym zajęć dydaktycznych i sportowych.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
2.3.	Ograniczenie problemów społecznych	2.3.1.	Przekształcenie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) w Centrum Usług Społecznych (CUS).
		2.3.2.	Wsparcie działań instytucji opieki społecznej.
		2.3.3.	Spójne oraz kompleksowe wspieranie rodzin.
		2.3.4.	Wspieranie prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży poprzez m.in. rozwój infrastruktury sportowej, miejsc aktywnego wypoczynku, tworzenie miejsc i zakup sprzętu rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych.
		2.3.5.	Organizacja działań (w tym spotkań) mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych wśród mieszkańców Gminy.
		2.3.6.	Podjęcie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy, w tym promocja profilaktyki i edukacji wśród dzieci i młodzieży.
		2.2.7.	Budowa domu opieki nad osobami starszymi (opieki dziennej i całodobowej).
		2.3.8.	Aktywizacja osób starszych i rozwój systemu opieki senioralnej.
		2.3.9.	Pomoc osobom z niepełnosprawnością, w tym likwidacja barier architektonicznych, promowanie zatrudnienia i pomoc doraźna.
		2.3.10.	Wspieranie inicjatyw na rzecz pomocy społecznej, w tym promocja i wspieranie idei wolontariatu.
		2.3.11.	Wspieranie organizacji społecznych i stowarzyszeń prowadzących działania na rzecz utrzymania i wzrostu poczucia bezpieczeństwa.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
2.4.	Rozwój kapitału społecznego	2.4.1	Wspieranie inicjatyw obywatelskich oraz działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń w zakresie prowadzenia aktywności społecznych i obywatelskich.

i wzrost integracji społecznej.	2.4.2	Zwiększenie poziomu partycypacji mieszkańców w zarządzaniu Gminą, w tym: A. Tworzenie mechanizmów i narzędzi konsultacji społecznych. B. Wzrost znaczenia i dostępności e-usług i e-urzędu.
	2.4.3	Rozwój kompetencji osób dorosłych, w tym: A. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych osób dorosłych. B. Wspieranie reorientacji zawodowej osób poszukujących lub zmieniających pracę. C. Wspieranie postaw przedsiębiorczych i samozatrudnienia.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
2.5.	Rozwój opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia	2.5.1.	Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia.
		2.5.2.	Zwiększenie dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej w szczególności leczenia i profilaktyki chorób cywilizacyjnych, rehabilitacji oraz leczenia uzależnień.
		2.5.3.	Poprawa jakości i dostępności i wspieranie rozwoju różnych form usług zdrowotnych, w tym pielęgnacyjno-opiekuńczych.
		2.5.4.	Wspieranie inicjatyw na rzecz profilaktyki zdrowia oraz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia.
		2.5.5.	Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców, w tym: A. Organizacja zabaw, konkursów i imprez sportowych dla dzieci, młodzieży lub dorosłych. B. Wspieranie działalności klubów sportowych. C. Rozwój infrastruktury sportowej.

CEL STRATEGICZNY 3:

ROZWÓJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ I INNOWACJI CYFROWEJ WRAZ Z PROMOCJĄ GMINY

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
3.1.	Zwiększenie dostępności transportowej i powiązań komunikacyjnych	3.1.1.	Poprawa jakości i dostępności układu komunikacyjnego, w tym: A. Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 694. B. Remont, modernizacja, przebudowa lub rozbudowa dróg powiatowych. C. Remont, modernizacja, przebudowa lub rozbudowa dróg gminnych. D. Remont, modernizacja, przebudowa lub rozbudowa dróg wewnętrznych. E. Budowa nowych dróg gminnych i wewnętrznych.

		3.1.2.	Modernizacja dróg transportu rolniczego.
		3.1.3.	Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego.
		3.1.4.	Budowa, rozbudowa lub przebudowa infrastruktury towarzyszącej ciągom komunikacyjnym (chodników, poboczy, parkingów i innej infrastruktury towarzyszącej).
		3.1.5.	Rozwój infrastruktury rowerowej, w tym: A. Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż drogi krajowej nr 50 B. Realizacja ścieżek i szlaków rowerowych. C. Wdrożenie wojewódzkich standardów infrastruktury rowerowej.
		3.1.6.	Zwiększenie dostępu do usług komunikacji zbiorowej, poprzez zwiększenie liczby przystanków autobusowych oraz modernizację przystanków istniejących.
		3.1.7.	Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów o napędach alternatywnych, w tym elektrycznych.
		3.1.8.	Wspieranie rozwoju transportu wodnego na rzece Bug.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
3.2.	Rozwój nowoczesnych technologii i innowacji cyfrowych	3.2.1.	Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu, w tym: A. Realizacja sieci światłowodowej. B. Wspieranie działań na rzecz udostępnienia innowacyjnych rozwiązań zapewniających dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, w tym technologii satelitarnych.
		3.2.2.	Zwiększenie dostępności mobilnych sieci komórkowych, w tym: A. Poprawa przepustowości i jakości połączeń telefonii komórkowej. B. Poprawa przepustowości i jakości mobilnego Internetu w technologii 4G (LTE). C. Wspieranie działań na rzecz udostępnienia zasięgu mobilnego Internetu w technologii 5G.
		3.2.3.	Rozwój e-usług publicznych oraz dostępności i jakości e-urzędu, w tym: A. Doskonalenie form przekazu treści portalu internetowego Urzędu Gminy. B. Zwiększenie dostępności portalu internetowego Urzędu Gminy, dla osób niepolskojęzycznych – wprowadzenie innych wersji językowych. C. Poprawa jakości portali internetowych jednostek organizacyjnych i instytucji, podległych Gminie. D. Stworzenie aplikacji mobilnej Gminy Brok. E. Rozwój i poprawa funkcjonalności Systemu Informacji Przestrzennej Gminy.
		3.2.4.	Wspieranie wykorzystania i rozwoju technologii cyfrowych w działalności gospodarczej.
		3.2.5.	Popularyzacja metod i możliwości wykorzystania Internetu, zwłaszcza wśród osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
3.3.	Aktywna promocja Gminy	3.3.1.	Stworzenie kompleksowej oferty turystycznej, w oparciu o posiadane zasoby materialne (infrastruktura) i niematerialne (walory przyrodnicze).
		3.3.2.	Stworzenie kompleksowej oferty inwestycyjnej.
		3.3.3.	Doskonalenie wykorzystania mediów społecznościowych w działaniach informacyjnych, promocyjnych i w dialogu ze społeczeństwem.
		3.3.4.	Upowszechnienie informacji o Gminie, jako atrakcyjnym miejscu wypoczynku i inwestycji.
		3.3.5.	Zawiązanie współpracy partnerstwa (gminy partnerskie) w celu wymiany kulturalnej, gospodarczej i informacyjnej.

CEL STRATEGICZNY 4:

OCHRONA ŚRODOWISKA, WALORÓW PRZYRODNICZYCH ORAZ POTENCJAŁU KULTUROWEGO

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
4.1.	Świadoma i racjonalna polityka przestrzenna	4.1.1.	Dążenie do zwartości zabudowy, w tym: A. Koncentracja zabudowy poszczególnych miejscowości, w oparciu o dostępną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną. B. Przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na tereny otwarte, wartościowe przyrodniczo i zagrożone powodzią.
		4.1.2.	Opracowywanie lub zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
		4.1.3.	Opracowanie planu ogólnego gminy.
		4.1.4.	Uświadamianie społeczności lokalnej w zakresie istoty i znaczenia racjonalnego planowania przestrzennego, w tym: A. Przeprowadzanie warsztatów, szkoleń lub spotkań. B. Zwiększanie roli partycypacji społecznej przy opracowaniu dokumentów planowania przestrzennego.
		4.1.5.	Pozyskiwanie nowych terenów inwestycyjnych, poprzez wykup oraz zmianę przeznaczenia na potrzeby funkcjonowania strefy aktywizacji gospodarczej.
		4.1.6.	Kompleksowa rewitalizacja obszarów w mieście Brok, zidentyfikowanych do wdrożenia działań i inicjatyw naprawczych.
		4.1.7.	Realizacja nowego cmentarza w Broku.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
4.2.	Zachowanie materialnych zasobów kultury i dziedzictwa	4.2.1.	Wspieranie prac konserwatorskich, w tym restauratorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków).
		4.2.2.	Wspieranie prac i robót przy obiektach i obszarów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków).
		4.2.3.	Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych.
		4.2.4.	Powiększanie zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym: A. Aktualizacja katalogu obiektów i obszarów ujętych w ewidencji zabytków. B. Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego. C. Przygotowywanie i wydawanie publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu. D. Poszukiwanie, odkrywanie i pielęgnowanie lokalności, tradycji, wierzeń, obrzędów charakterystycznych dla gminy Brok i regionu.
		4.2.5.	Ochrona obiektów sakralnych, w tym: A. Renowacje i właściwa ekspozycja obiektów kultu religijnego, w tym kapliczek i krzyży przydrożnych. B. Utrzymanie i bieżąca konserwacja cmentarzy.
		4.2.6.	Ochrona udokumentowanych stanowisk archeologicznych.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
		4.3.1.	Ochrona obszarów cennych przyrodniczo, w tym: A. Ochrona ustanowionych form ochrony przyrody. B. Przeciwdziałanie fragmentacji składowych ponadlokalnego systemu przyrodniczego (korytarzy i płatów ekologicznych o randze ponadlokalnej). C. Promocja walorów przyrodniczych Gminy. D. Przygotowywanie i wydawanie publikacji poświęconych walorom przyrodniczym.
		4.3.2.	Racjonalne gospodarowanie zasobami leśnymi, w tym: A. Ochrona zwartych kompleksów leśnych. B. Zwiększenie lesistości.
		4.3.3.	Odbudowa wałów rzeki Bug dla ochrony obszarów Brok - Szumin oraz Morzyczyn – Brok.
		4.3.4.	Racjonalne wykorzystanie zasobów wód podziemnych i powierzchniowych.
		4.3.5.	Minimalizacja przeznaczenia na cele nierolnicze gruntów rolnych chronionych klas bonitacyjnych.

CEL OPERACYJNY		KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA	
4.4.	Poprawa stanu i jakości środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym.	4.4.1.	<p>Wdrażanie rozwoju niskoemisyjnego, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń oraz ograniczenie niskiej emisji poprzez wymianę niskosprawnych kotłów na paliwa stałe na urządzenia wysokosprawne i spełniające normy. B. Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i stosowanie rozwiązań zmniejszających zużycie energii. C. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
		4.4.2.	<p>Rozwój systemu gospodarki odpadami, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Wyposażenie miejsc publicznych w nowe pojemniki do gniazdowej zbiórki odpadów komunalnych. B. Eliminacja miejsc nielegalnego składowania odpadów komunalnych. C. Selektywne zbieranie odpadów. D. Usuwanie wyrobów zawierających azbest. E. Usuwanie folii rolniczej i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej. F. Zmniejszenie zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa.
		4.4.3.	<p>Zapewnienie dobrego stanu wód, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej. B. Monitorowanie jakości wód. C. Prowadzenie kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi. D. Budowa szczelnych zbiorników na gnojowicę lub gnojówkę oraz płyt obornikowych w gospodarstwach rolnych. E. Wspieranie i promocja ograniczenia nadmiernego stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. F. Przygotowanie analizy techniczno-ekonomicznej gospodarowania ściekami w celu ograniczenia dopływu zanieczyszczeń komunalnych do wód.
		4.4.4.	<p>Rekultywacja gruntów i zdegradowanych gleb, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Rekultywacja terenów o niekorzystnych przekształceniach powierzchni ziemi, w tym wyrobisk. B. Poprawa warunków glebowych poprzez racjonalne nawożenie i stosowanie odpowiednich upraw.
		4.4.5.	<p>Ograniczenie uciążliwości akustycznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Minimalizacja istniejących uciążliwości akustycznych. B. Zapobieganie potencjalnym uciążliwościom akustycznym.
		4.4.6.	<p>Monitoring zanieczyszczeń środowiska i wdrożenie mechanizmów i narzędzi ograniczających działalność wpływającą na zanieczyszczanie.</p>
		4.4.7.	<p>Ochrona przed podtopieniami, suszą i deficytem wody, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji. B. Ograniczenie strat wody poprzez jej ponowne wykorzystanie do celów gospodarczych („deszczówka”, „szara woda”). C. Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych.

			<p>D. Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych.</p> <p>E. Analiza możliwości zwiększenia retencji na terenach leśnych, rolniczych i zurbanizowanych.</p>
		4.4.8.	Realizacja automatycznej stacji meteorologicznej, umożliwiającą wgląd na aktualną sytuację pogodową.
		4.4.9.	<p>Zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, w tym:</p> <p>A. Przeciwdziałanie dalszej zabudowie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią.</p> <p>B. Analiza skuteczności systemu zarządzania ryzykiem powodziowym i rekomendacja zmian.</p> <p>C. Wdrożenie systemu monitorowania o podtopieniach i ich skutkach na obszarach zurbanizowanych i użytkach rolnych.</p>
		4.4.10.	<p>Edukacja ekologiczna mieszkańców, w szczególności w zakresie:</p> <p>A. Ochrony klimatu i jakości powietrza.</p> <p>B. Adaptacji do postępujących zmian klimatu, zwłaszcza przystosowania do ekstremalnych zjawisk pogodowych.</p> <p>C. Segregacji odpadów i szkodliwości spalania odpadów.</p>

3 OCZEKIWANE REZULTATY I WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA

Wskazane kierunki rozwoju strategicznego wskazują na sposoby rozwiązywania najważniejszych problemów, zmniejszania barier rozwojowych, wzmocnienia lokalnego potencjału oraz wykorzystywania zasobów własnych i szans pojawiających się w otoczeniu, a także łączenia działań z różnych dziedzin w zintegrowane projekty.

Struktura kierunków działań i działań tworzy logicznie powiązany system, który powinien zapewnić osiągnięcie zakładanych celów operacyjnych, co z kolei posłuży osiągnięciu celów strategicznych, a w konsekwencji sformułowanej wizji rozwoju. Ponadto, kierunki działań i działania, planowane w ramach poszczególnych celów, przenikają i uzupełniają się wzajemnie, umożliwiając efekt synergii (wartości dodanej) rozwoju strategicznego gminy Brok.

W poniższej tabeli zaprezentowano sugerowane wskaźniki realizacji planowanych celów operacyjnych oraz trend zmian, obrazujący oczekiwany rezultat poszczególnych kierunków działań i działań, a tym samym przyszłościową ocenę stopnia realizacji Strategii.

W tabeli pominięto prezentację „wskaźników oczywistych”, dotyczących inwestycji jednostkowych, gdzie miarą jest realizacja lub brak realizacji (tak/nie). Dotyczy to m.in. ważnych dla wdrożenia zakładanej wizji rozwoju działań, jak np. Odbudowa wałów rzeki Bug dla ochrony obszarów Brok - Szumin oraz Morzyczyn – Brok.

Ponadto, zaprezentowane wskaźniki stanowią katalog otwarty, możliwy do wzbogacenia, uzupełnienia i modyfikacji. Istotne, aby podczas raportowania efektów (zob. rozdz. 7.2.) uwzględnić jednakowe wskaźniki, w celu rzetelnej analizy porównawczej i oceny skuteczności wdrażania Strategii Rozwoju.

Tab. 2 Sugerowane wskaźniki i oczekiwany trend zmian dla 1 celu strategicznego

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
Poprawa stanu i dostępności infrastruktury technicznej	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	10,8	↑
	Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej*	%	24,8	↑
	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	32	↑
	Liczba zbiorników bezodpływowych na nieczystości	szt.	622	↓
	Długość sieci wodociągowej	km	37,8	↑
	Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej*	%	63,5	↑
	Liczba zbiorników retencyjnych (obiektów małej retencji wodnej/„oczek”)	szt.	bd	↑
	Długość kablowych linii elektroenergetycznych	km	bd	↑
	Łączna moc wolnostojących urządzeń i instalacji OZE*	MW	bd	↑
	Liczba indywidualnych systemów OZE (mikroinstalacji)*	szt.	bd	↑
Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego i poprawa jakości życia	Ilość środków z budżetu przeznaczona na utrzymanie zieleni	zł	8474,18	↑
	Ilość środków z budżetu przeznaczona na oświetlenie ulic, placów i dróg	zł	166919,39	↓
	Liczba stwierdzonych przestępstw	szt.	56	↓
	Stopień wykrywalności przestępstw	%	78,2	↑
	Liczba urządzeń gminnego monitoringu wizyjnego	szt.	4	↑
	Liczba mieszkań komunalnych**	szt.	5	↑

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej	Liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych (m.in. stadionów, placów zabaw, boisk, siłowni itd.)	szt.	4	↑
	Liczba obiektów noclegowych/ miejsc noclegowych	szt.	bd	↑
	Liczba zorganizowanych imprez sportowych	szt.	1	↑
	Liczba zorganizowanych imprez kulturalnych	szt.	bd	↑
Rozwój przedsiębiorczości i otoczenia biznesu	Liczba osób zatrudnionych w Urzędzie Gminy w ramach prac interwencyjnych	szt.	0	↑
	Liczba praktyk oraz staży w Urzędzie Gminy i podległych jednostkach administracyjnych	szt.	1	↑
	Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	1 862,5	↑
	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	os.	243	↑
Rozwój gospodarstw rolnych i sektora rolno-spożywczego	Liczba gospodarstw rolnych**	szt.	307	↑
	Liczba pracujących w gospodarstwach rolnych**	os.	509	↑
	Liczba gospodarstw domowych z dochodem z działalności rolniczej**	szt.	307	↑
	Średnia wielkość gospodarstwa rolnego**	ha	6,2	↑
	Liczba gospodarstw rolnych prowadząca sprzedaż własnych produktów rolnych**	szt.	156	↑
	Udział działu Rolnictwo i łowiectwo w wydatkach budżetowych Gminy*	%	0,6	↑

stan na 2022 r., a w przypadku braku aktualnych danych:

*stan na 2021 r.

** stan na 2020 r.

„bd” – brak danych.

Materiał źródłowy: Opracowane własne.

Tab. 3 Sugerowane wskaźniki i oczekiwany trend zmian dla 2 celu strategicznego

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
Kształtowanie i promowanie wartości kulturowych	Budżet roczny instytucji kultury	zł	404 022,97	↑
	Liczba organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą i twórczością regionalną (kół gospodyń wiejskich, twórców lub innych).	szt.	1	↑
	Liczba zorganizowanych imprez i wydarzeń kulturalnych	szt.	47	↑
	Liczba zdarzeń – uczestnictwa w regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych wydarzeniach kulturalnych i promocyjnych	szt.	1	↑
Poprawa jakości kształcenia i edukacji	Liczba placówek żłobkowych i przedszkolnych	szt.	1	↑
	Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli*	os.	93	↑
	Liczba szkół podstawowych	szt.	1	--
	Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych*	os.	177	--
	Liczba szkół ponadpodstawowych	szt.	0	--
	Liczba uczniów uczęszczających do szkół ponadpodstawowych	os.	0	--

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
	Ilość dotacji celowych przeznaczona na wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne lub ćwiczeniowe	zł	5 000	↑
	Ilość środków przeznaczona na doskonalenie zawodowe nauczycieli	zł	0	↑
Ograniczenie problemów społecznych	Odsetek mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej*	%	4,0	↓
	Liczba złożonych Niebieskich Kart	szt.	3	↓
	Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny	szt.	0	↓
	Liczba udzielonych porad, w tym terapeutycznych i psychologicznych	szt.	0	↑
	Liczba zorganizowanych spotkań (np. zespołu interdyscyplinarnego) w celu przeciwdziałania zjawisku przemocy	szt.	4	↑
	Liczba uczniów otrzymujących wsparcie finansowe w formie stypendium socjalnego	os.	44	↑
Rozwój kapitału społecznego i wzrost integracji społecznej.	Liczba organizacji pozarządowych	szt.	3	↑
	Liczba pracujących na 1000 mieszkańców*	os.	58	↑
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	5,4	↓
	Frekwencja w wyborach powszechnych**	%	71,7	↑
Rozwój opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia	Liczba aptek lub punktów aptecznych	szt.	1	↑
	Liczba przychodni lekarskich na 10 tys. mieszkańców	szt.	4	↑
	Liczba udzielonych porad lekarskich w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	szt.	15 567	↑
	Udział wydatków z budżetu na dział ochrony zdrowia*	%	0,5	↑
	Liczba klubów sportowych	szt.	1	↑
	Liczba członków w klubach sportowych	os.	40	↑

stan na 2022 r., a w przypadku braku aktualnych danych:

* stan na 2021 r.

** stan na 2020 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Tab. 4 Sugerowane wskaźniki i oczekiwany trend zmian dla 3 celu strategicznego

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
Zwiększanie dostępności transportowej i powiązań komunikacyjnych	Długość dróg publicznych poziomu ponadgminnego o nawierzchni utwardzonej	km	48,6	↑
	Długość dróg publicznych poziomu gminnego o nawierzchni utwardzonej	km	12,6	↑
	Liczba zainstalowanych progów zwalniających na drogach gminnych	szt.	11	↑
	Długość ścieżek rowerowych	km	13,0	↑
	Liczba przystanków autobusowych (dane GUS)	szt.	16	↑
	Liczba punktów do ładowania pojazdów o napędach alternatywnych, w tym elektrycznych	szt.	bd	↑
Rozwój nowoczesnych	Liczba miejscowości z dostępem do sieci światłowodowej	szt.	4	↑
	Liczba stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM)	szt.	2	↑

technologii i innowacji cyfrowych	Liczba komputerów użytkowych w bibliotekach publicznych	szt.	17	↑
	Liczba zorganizowanych e-spotkań z władzami oraz pracownikami Gminy	szt.	0	↑
Aktywna promocja Gminy	Liczba zrealizowanych inicjatyw promocyjnych (bez względu na rodzaj)	szt.	bd	↑
	Liczba gmin partnerskich	szt.	0	↑

stan na 2022 r.

„bd” – brak danych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Tab. 5 Sugerowane wskaźniki i oczekiwany trend zmian dla 4 celu strategicznego

CELE OPERACYJNE	PROPONOWANE WSKAŹNIKI	MIARA	WARTOŚĆ	OCZEKIWANY TREND
Świadoma i racjonalna polityka przestrzenna	Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego*	%	2,5	↑
	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego*	szt.	44	↓
Zachowanie materialnych zasobów kultury i dziedzictwa	Liczba obiektów lub obszarów zabytkowych, w których zrealizowano prace konserwatorskie, restauratorskie, renowacyjne lub rewaloryzujące	szt.	bd	↑
	Udział środków z budżetu przeznaczona na dział Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	%	1,5	↑
Ochrona i zachowanie walorów i zasobów środowiska	Lesistość	%	71,0	↑
	Powierzchnia odnowień i zalesień lasów	ha	0	↑
	Stopień zasklepienia gruntów	%	1,5	↓
	Udział powierzchni Gminy objęta obszarową formą ochrony przyrody	%	100	--
	Liczba obiektowych form ochrony przyrody	szt.	14	↑
Poprawa stanu i jakości środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym	Emisja dwutlenku węgla	t	bd	↓
	Liczba wymienionych nisko sprawnych i nieefektywnych urządzeń grzewczych (pieców na paliwo stałe)	szt.	bd	↑
	Zużycie energii finalnej	Mwh/rok	bd	↓
	Liczba budynków publicznych poddanych termomodernizacji	szt.	6	↑
	Stosunek odpadów zebranych selektywnie do ogółu odpadów	%	31,6	↑
	Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych (papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło)	%	77,86	↑
	Liczba koszy na śmieci	szt.	36	↑
	Ilość wyrobów azbestowych poddanych do utylizacji	Mg	46,52	↑
	Udział strat wody w łącznej ilości dostarczonej wody	%	0,5	↓
	Liczba zorganizowanych szkoleń i/lub warsztatów wśród mieszkańców z zakresu edukacji ekologicznej	szt.	bd	↑

stan na 2022 r., a w przypadku braku aktualnych danych:

* stan na 2021 r.

„bd” – brak danych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

4 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej to schemat obrazujący zbiór elementów, które w szczególny sposób wpływają na szeroko pojęty rozwój społeczno-gospodarczy, odbywający się na terytorium gminy. Model stanowi ilustrację założeń ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju lokalnego. Przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju gminy, wynikającą z uwarunkowań związanych z jej położeniem, trendami rozwojowymi oraz kierunki zmian oczekiwanych w wyniku realizacji strategii. Prezentuje wybrane cele jakościowe i ilościowe w kontekście przestrzennym. Zobrazowane elementy przestrzenne należy traktować jako generalne wytyczne, których zasięg (zajętość przestrzenną – zwłaszcza w odniesieniu do kategorii wyróżnionej jako „użytkowanie przestrzeni”) należy doprecyzować i uszczegółwić w planie ogólnym gminy, stosownie do obowiązujących przepisów prawa. Wskazane strefy są zgeneralizowane do skali opracowania modelu, a ponadto obrazują główne (kluczowe) komponenty i potencjały, nie wykluczając zarówno modyfikacji ich zasięgu, jak i wyznaczenia w innym miejscu.

Gmina Brok jest średniej wielkości gminą miejsko-wiejską, położoną w województwie mazowieckim, w południowo-zachodniej części powiatu ostrowskiego. Jej trzonem komunikacyjnym jest droga ekspresowa S8, łącząca Warszawę z Białymstokiem oraz droga krajowa nr 50. Ponadto istotnym ciągiem komunikacyjnym jest droga wojewódzka nr 694 oraz drogi powiatowe, które zapewniają połączenia z lokalnymi miejscowościami.

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad² gmina Brok odznaczać się będzie relatywnie wysokim poziomem dostępności transportowej w ujęciu krajowym. Spowodowane jest to obecnością drogi ekspresowej S8, wzdłuż północno-zachodniej granicy Gminy, na odcinku łączącym Warszawę oraz Białystok, prowadzącej do granicy Państwa. Ponadto przebiega tutaj droga krajowa nr 50, natomiast sam obszar Gminy znajduje się w odległości ok. 12 km od stacji kolejowej Małkinia w miejscowości Małkinia Górna, która łączy dwie linie kolejowe, w tym linie o znaczeniu krajowym nr 6 relacji Zielonka-Kuźnica Białostocka, z linią nr 34 relacji Małkinia-Ostrołęka. Nie przewiduje się na terenie Gminy inwestycji kolejowych związanych z planowaną realizacją Centralnego Portu Komunikacyjnego.

Obszar Gminy w całości jest cenny pod względem środowiskowym, czego przejawem jest obecność ustanowionych form ochrony przyrody w postaci Obszarów Natura 2000. Największe walory przyrodniczo-krajobrazowe związane są z obecnością zwartych kompleksów leśnych Puszczy Białej oraz bezpośrednim położeniem rzeki Bug, gdzie przebiegają ponadlokalne korytarze ekologiczne. W skład gminy Brok wchodzi miejscowości: Bojany, Brzostowa, Czuraj, Kaczkowo Stare, Kaczkowo Nowe, Laskowizna i Puzdrowizna, Stare Miasto i Zamoście.

Najistotniejszym ośrodkiem funkcjonalnym jest miasto Brok, będące siedzibą Gminy i zdecydowanie najbardziej zaludnioną miejscowością. W obrębie Broku skupiają się funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, handlowo-gospodarcze oraz mieszkaniowe i rolnicze. Ponadto, świadczone są usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Miejscowość ta odznacza się zwartym charakterem istniejącej zabudowy.

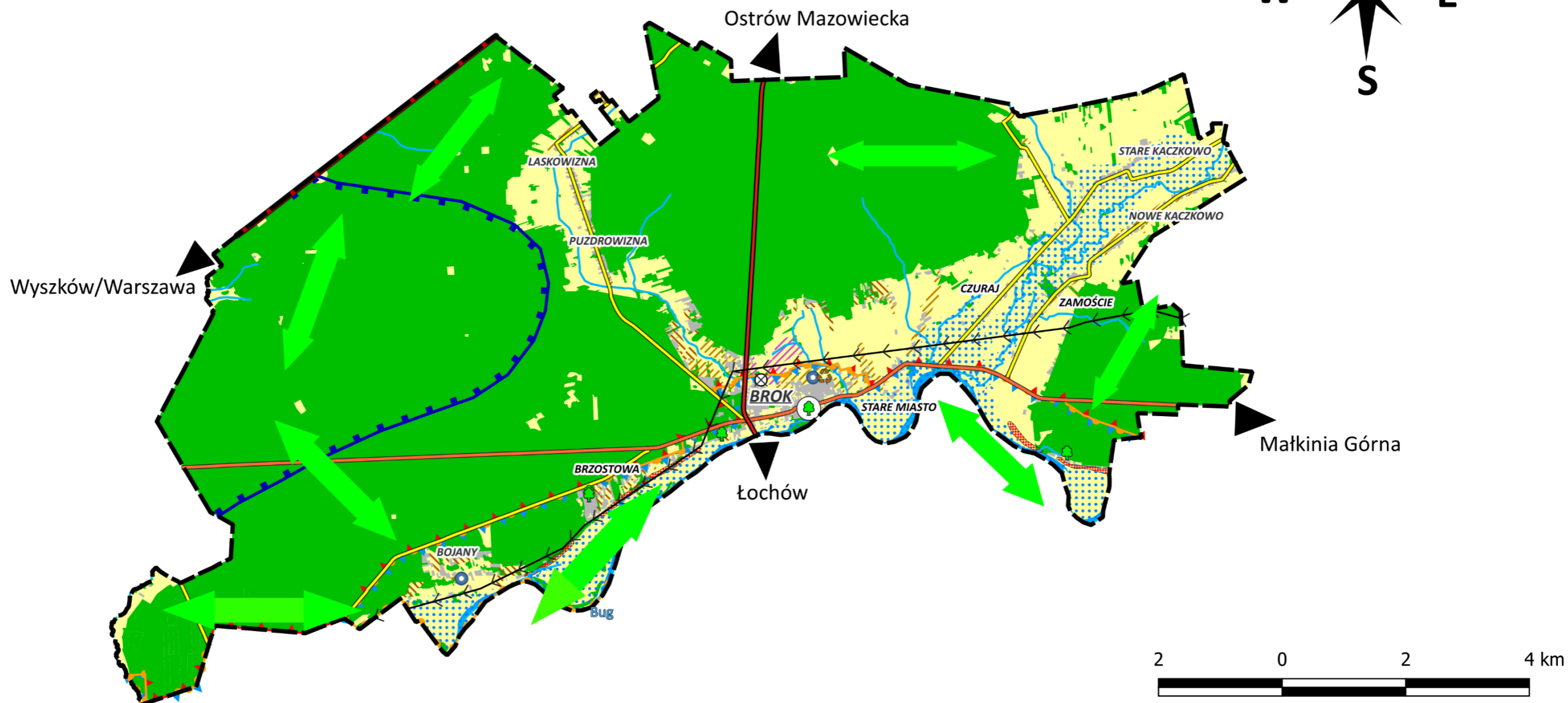
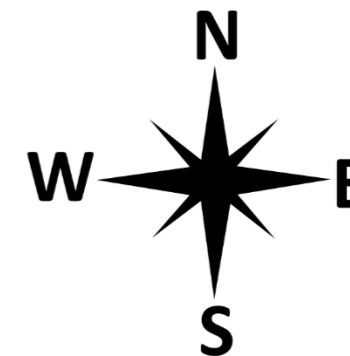
Wszystkie pozostałe miejscowości stanowią tzw. „ośrodki wspomagające”, które wspomagają „centrum funkcjonalne” na tle turystyczno-wypoczynkowym, kulturowym, czy handlowo-gospodarczym. Z uwagi na leśny charakter gminy Brok sieć osadnicza nie jest tutaj szczególnie rozwinięta, natomiast miejscowości charakteryzują się w większości zwartym charakterem istniejącej zabudowy.

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

GMINA BROK

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

OBJAŚNIENIA

— GRANICA GMINY BROK

SIEĆ OSADNICZA I HIERARCHIA OŚRODKÓW

- BROK** GŁÓWNY OŚRODEK FUNKCJONALNY ("CENTRUM FUNKCJONALNE")
- BOJANY** OŚRODKI WSPOMAGAJĄCE

UŻYTKOWANIE PRZESTRZENI

- TERENY ZABUDOWANE
- STREFY ROZWOJU POTENCJAŁU MIESZKANIOWO-USŁUGOWEGO
- STREFY ROZWOJU POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO
- STREFY ROZWOJU POTENCJAŁU TURYSTYCZNO-REKREACYJNEGO
- TERENY LEŚNE
- TERENY ROLNICZE
- RZĘKA BUG

— POZOSTAŁE CIEKI

OCHRONA ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW

- OBSZAR SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW (OSO) PUSZCZA BIAŁA PLB140007
- OBSZAR SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW (OSO) DOLINA DOLNEGO BUGU PLB140001
- SPECJALNY OBSZAR OCHRONY SIEDLISK (SOO) OSTOJA NADBUŻAŃSKA PLH140011
- JEDNOOBIEKTOWY POMNIK PRZYRODY
- WIELOOBIEKTOWY POMNIK PRZYRODY
- GŁÓWNY ZBIORNIK WÓD PODZIEMNYCH NR 221 "DOLINA KOPALNA WYSZKÓW"
- OBSZAR SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ
- OBSZARY PREDYSPONOWANE DO WYSTĄPIENIA RUCHÓW MASOWYCH
- PONADLOKALNE POWIĄZANIA PRZYRODNICZE (KORYTARZE I PŁATY EKOLOGICZNE)

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I TECHNICZNA

- DROGA EKSPRESOWA S8
- DROGA KRAJOWA
- DROGA WOJEWÓDZKA (PLANOWANA DO ROZBUDOWY)
- DROGI POWIATOWE
- DROGA WODNA E40 PLANOWANA DO UŻEGLOWIENIA
- LINIA ELEKTROENERGETYCZNA WYSOKIEJ NAPIĘCIA 110 KV
- OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW
- GMINNE UJĘCIA WODY
- PUNKT SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI ODPADÓW KOMUNALNYCH

5 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE Kształtowania i Prowadzenia Polityki Przestrzennej w Gminie

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie Brok obejmować będzie tworzenie warunków przestrzennych podnoszących jej konkurencyjność i atrakcyjność, a także poprawę warunków życia mieszkańców, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi między aktywnością ekonomiczną, społeczną a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym.

Wzmocnienie potencjału Gminy zamierza się uzyskać przez kształtowanie optymalnej struktury użytkowania i ładu przestrzennego oraz właściwe ukierunkowanie dalszego rozwoju sieci osadniczej – harmonizacja rozwoju zabudowy oraz przeciwdziałanie nadmiernemu „rozlewaniu się” zabudowy. Dalszy rozwój i niezawodność systemów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej przyczyni się do podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej oraz warunków do zamieszkania i wypoczynku.

Generalne ustalenia i rekomendacje w zakresie kierunków polityki przestrzennej to:

- w zakresie ochrony środowiska jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu wprowadza się następujące ustalenia i rekomendacje:
 - ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i poprawa ich stanu poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami użytkowymi środowiska, ochronę przyrody, zabezpieczenie przed degradacją i pogarszaniem stanu poszczególnych komponentów środowiska oraz zachowanie i wzmocnienie systemu powiązań przyrodniczych (korytarzy i płatów ekologicznych),
 - utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów,
 - zachowanie różnorodności biologicznej oraz zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami,
 - zachowanie dziedzictwa geologicznego,
 - utrzymywanie właściwego stanu ochrony poszczególnych komponentów środowiska, w tym siedlisk przyrodniczych,
 - ochrona zieleni urządzonej oraz zadrzewień towarzyszącej zabudowie,
 - ochrona walorów krajobrazowych,
 - ochrona jakości powietrza atmosferycznego,
 - przeciwdziałanie zmianom klimatycznym poprzez kreowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz adaptacja do postępujących zmian klimatycznych,
 - kształtowanie właściwych postaw wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocja w dziedzinie ochrony przyrody;
- w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej wprowadza się następujące ustalenia i rekomendacje:
 - zachowanie wartości dziedzictwa kulturowego, walorów architektonicznych i historyczno-kulturowych, a także konserwacja, rewaloryzacja i porządkowanie zabytkowych obszarów i obiektów,
 - zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
 - zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
 - udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,

- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków,
- kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- nawiązanie do kształtu architektonicznego nowo projektowanej zabudowy oraz gabarytów obiektów istniejących w otoczeniu, w sposób harmonizujący z sąsiadującą zabudową,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- w zakresie kierunków zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej wprowadza się następujące ustalenia i rekomendacje:
 - zapewnienie ładu przestrzennego poprzez racjonalne kształtowanie struktur przestrzennych w strefach osadnictwa (mieszkaniowej i usług), aktywizacji gospodarczej, turystyczno-rekreacyjnej, rolniczej i przyrodniczej, z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, ekonomicznych i społecznych oraz infrastrukturalnych i kulturowych; w sposób szczególny ochroną obejmuje się strukturę przestrzenną miasta historycznego Brok, w tym prawną ochronę zachowanego układu urbanistycznego miasta; dla wszystkich miejscowości w Gminie przyjmuje się harmonizację rozwoju zabudowy i przeciwdziałanie nadmiernemu „rozlewaniu się” zabudowy;
 - tworzenie warunków, w tym prawa lokalnego, do harmonizacji i estetyzacji zabudowy, zarówno dla istniejących terenów zabudowy, jak i nowych stref rozwojowych;
 - wzmocnienie „centrum funkcjonalnego” – miejscowości gminnej Broku jako głównego ośrodka rozwoju, oddziałującego i stymulującego wzrost gospodarczy całej Gminy;
 - wzmocnienie pozostałych wsi gminnych („ośrodków wspomagających”) – przez poprawę standardów życia, w tym zapewnienie właściwego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunikację, zapewnienie optymalnego dostępu do usług z zakresu obsługi mieszkańców, oraz kształtowanie zwartej struktury zabudowy;
 - rozwój gospodarczy poprzez przygotowanie potencjalnych stref inwestycyjnych;
 - rozwój potencjału rekreacyjno-wypoczynkowego, w tym infrastruktury społecznej;
- nie wskazuje się obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2 000 m²;
- dopuszcza się lokalizację inwestycji celu publicznego zgodnie z przepisami prawa, a także pod warunkiem uwzględnienia uwarunkowań przyrodniczych i krajobrazowych i dotyczących ochrony zdrowia i życia ludzi;
- w zakresie kierunków rozwoju komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej wprowadza się następujące ustalenia i rekomendacje:
 - poprawa sprawności infrastruktury technicznej, poprzez rozwój systemów oczyszczania ścieków i zaopatrzenia w wodę, poprawę bezpieczeństwa elektroenergetycznego na poziomie dystrybucyjnym, w tym rozwój niskoemisyjny, racjonalną gospodarkę odpadami, rozwój i modernizację infrastruktury telekomunikacyjnej, w dostępie do szybkiego Internetu;
 - poprawa efektywności transportowej poprzez modernizację istniejących i budowę nowych dróg o znaczeniu lokalnym w celu zapewnienia właściwego skomunikowania z nadrzędnym układem komunikacyjnym;
 - rozwój infrastruktury społecznej;
- lokalizacja urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii uzależniona będzie od jej wpływu na środowisko i mocy urządzeń, a którą określić należy na podstawie sporządzonych stosownych dokumentów, w tym planowania przestrzennego i z zakresu oddziaływania na środowisko;

- nie planuje się lokalizacji przedsięwzięć znacząco oddziałujących na środowisko (za wyjątkiem niezbędnej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej);
- w zakresie kształtowania leśnej i rolniczej przestrzeni produkcyjnej wprowadza się następujące ustalenia i rekomendacje:
 - minimalizacja przeznaczenia na cele nierolnicze terenów o najwyższej przydatności rolniczej, zwłaszcza w odniesieniu do gruntów należących III klasy bonitacyjnej;
 - przeciwdziałanie erozji gleb, poprzez właściwą gospodarkę rolną i wprowadzanie zieleni śródpolnej na terenach potencjalnie erodowanych;
 - przeciwdziałanie nadmiernej intensyfikacji produkcji rolnej oraz nadmiernemu stosowaniu środków ochrony roślin i nawozów, a także ochrona przed niewłaściwą agrotechniką,
 - utrzymanie we właściwym stanie technicznym systemów melioracyjnych;
 - na łąkach i pastwiskach prowadzenie ich użytkowania poprzez koszenie, nawożenie i wypas;
 - ochrona lasów ważnych dla funkcjonowania systemu przyrodniczego gminy, tzn. lasów wchodzących w skład ponadlokalnych korytarzy i płątów ekologicznych;
 - ochrona lasów porastających zbocza porastających skarpy, wały wydmowe i inne strome partie terenu;
 - zachowanie lasów szczególnie chronionych (lasów ochronnych);
 - ochrona ekosystemów referencyjnych, które pozostawia się bez ingerencji, w naturalnym stanie oraz zakazuje się przeprowadzania zabiegów gospodarczych;
 - minimalizacja przeznaczenia pozostałych gruntów leśnych na cele nieleśne;
 - kształtowanie terenów zieleni wysokiej poprzez zalesianie niektórych gruntów, mało przydatnych dla rolnictwa lub osadnictwa (grunty najniższych klas bonitacyjnych i nieużytki), w nawiązaniu do istniejących systemów zieleni, dostosowując nasadzenia do typu siedlisk naturalnych;
- wyznacza się obszar wymagający przekształceń i rehabilitacji; wskazuje się obszar zabytkowego zamku z tendencją przekształcenia go na obiekt ogólnodostępny. w stosunku do obszaru przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania:
 - sukcesywne podejmowanie prac rehabilitacyjnych i modernizacyjnych;
 - zakaz wprowadzania form architektonicznych dysharmonizujących z otoczeniem; przy zagospodarowaniu terenu szczególną uwagę należy zwracać na kształtowanie przestrzeni;
 - publicznych wysokiej jakości, projektowanie obiektów małej architektury i terenów zieleni urządzonej;
- nie występują obszary wymagające remediacji; rekultywacji wymagał natomiast obszar po dawnym składowisku odpadów komunalnych (teren został zrehabilitowany);
- dopuszcza się wyznaczenie obszarów z zdegradowanych i rewitalizacji, zgodnie z przepisami prawa.

Polityka przestrzenna gminy Brok dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych powinna przyjmować następujące **zasady zagospodarowania**:

Tab. 6 Zasady zagospodarowania odnoszące się do poszczególnych stref funkcjonalnych

FUNKCJE	ZASADY ZAGOSPODAROWANIA
Mieszkalne i usługowe	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój miasta Brok jako lokalnego ośrodka wzrostu gospodarczego, pełniącego rolę administracyjną, usługowo-gospodarczą i mieszkaniową, z jednoczesną ochroną struktury przestrzenną jako miasta historycznego, w tym ochroną prawną zachowanego układu urbanistycznego;

FUNKCJE	ZASADY ZAGOSPODAROWANIA
	<ul style="list-style-type: none"> wzmacnianie roli miasta Brok jako ośrodka budowania tożsamości regionalnej oraz jako ośrodka ruchu turystycznego w paśmie przyrodniczo-kulturowym rzeki Bug; rozwój pozostałych wsi gminnych jako wielofunkcyjnych ośrodków koncentracji zabudowy mieszkaniowej oraz usług z zakresu obsługi mieszkańców; dalszy rozwój usług z zakresu obsługi ludności; kontynuacja i uzupełnienia istniejącej zabudowy – obejmuje tereny zainwestowane wraz z rezerwami przestrzennymi, które umożliwiają dalszy rozwój zabudowy poprzez kontynuację dotychczasowej struktury urbanistycznej; dalsza rozbudowa i budowa nowej infrastruktury technicznej, zwłaszcza w zakresie systemów gospodarki wodno-ściekowej i infrastruktury komunikacyjnej; renowacja zabudowy mieszkaniowej tego wymagającej;
Producyjne i produkcyjno-usługowe	<ul style="list-style-type: none"> rozwój gospodarczy Gminy w oparciu o wytypowaną strefę aktywizacji gospodarczej i potencjalne tereny inwestycyjne; kompleksowe uzbrojenie potencjalnych terenów inwestycyjnych aktywizacji gospodarczej; rozwój lokalnego potencjału produkcyjnego i wspieranie innowacyjności; rozwój stref produkcyjnych poprzez lokowanie obiektów produkcyjnych, produkcyjno-usługowych i gospodarczych w sposób zapewniający minimalizację negatywnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze i warunki życia ludzi; nie planuje się lokalizacji zakładów znacząco oddziałujących na środowisko; nie planuje się zakładów o dużym ryzyku lub zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.
Usług turystyki i rekreacji	<ul style="list-style-type: none"> rozwój zagospodarowania letniskowego/ rekreacji indywidualnej, a także rozwój turystyki wycieczkowej/wypoczynkowej w oparciu o potencjał rekreacyjny i bazę turystyczną (istniejącą i projektowaną w tym m.in. bazę noclegową i gastronomiczną, szlaki turystyczne, promenadę i plażę w Broku); rozwój turystyki kulturowej w oparciu o tożsamość regionalną (Kurpiowski Region Etnograficzny), zasoby dziedzictwa kulturowego (zabytki architektury i budownictwa, krajobraz osadnictwa drobnoszlacheckiego) oraz dobra kultury współczesnej; rozwój turystyki przyrodniczej i kwalifikowanej w oparciu o występujące walory przyrodnicze, w tym kompleksy leśne oraz położenie w paśmie przyrodniczo-kulturowym rzeki Bug;
Rolnicze i produkcji rolnej	<ul style="list-style-type: none"> minimalizacja przeznaczenia na cele nierolnicze terenów o najwyższej przydatności rolniczej; ochrona zielonych użytków zielonych dobrych i bardzo dobrych; intensyfikacja produkcji rolniczej na gruntach rolnych o relatywnie wysokiej w skali Gminy przydatności rolniczej; wprowadzenie zalesień na gruntach rolnych niskich klas bonitacyjnych oraz nieużytkach, które docelowo powinny wzmacniać system ekologiczny.
Przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> zachowanie ustanowionych form ochrony przyrody poprzez realizację zagospodarowania nie wpływającego znacząco na cele i przedmiot ich ochrony;

FUNKCJE	ZASADY ZAGOSPODAROWANIA
	<ul style="list-style-type: none"> • zachowanie związków funkcjonalno-przestrzennych między ekosystemami pełniącymi głównie funkcje przyrodnicze, poprzez podtrzymanie i wzmacnianie składowych systemu przyrodniczego; • racjonalne gospodarowanie zasobami użytkowymi środowiska; • ochrona zasobów środowiska przed zniszczeniem i degradacją, poprzez rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska, eliminację istniejących zagrożeń dla stanu sanitarnego zasobów środowiska lub minimalizację ich negatywnego oddziaływania.

Wskazane powyżej ustalenia i rekomendacje określają pożądane kierunki kształtowania polityki przestrzennej Gminy, nie stanowią natomiast ustaleń planistyczno-proceduralnych.

6 OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Obszary strategicznej interwencji (OSI) są określone w strategiach rozwoju jako obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych, przestrzennych lub powiązaniach funkcjonalnych decydujących o występowaniu barier rozwoju lub możliwych do wykorzystania potencjałów rozwojowych.

6.1. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

W obowiązującej „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze”³ zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji w podziale na dwa typy:

- problemowe – podregiony NUTS 3:
 - w regionie Mazowieckim regionalnym: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski;
 - w regionie Warszawskim stołecznym: warszawski zachodni, warszawski wschodni i miasto Warszawa;
- bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne:
 - miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu;
 - miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz Płocka, Siedlec i Żyrardowa jako potencjalnych biegunów wzrostu.

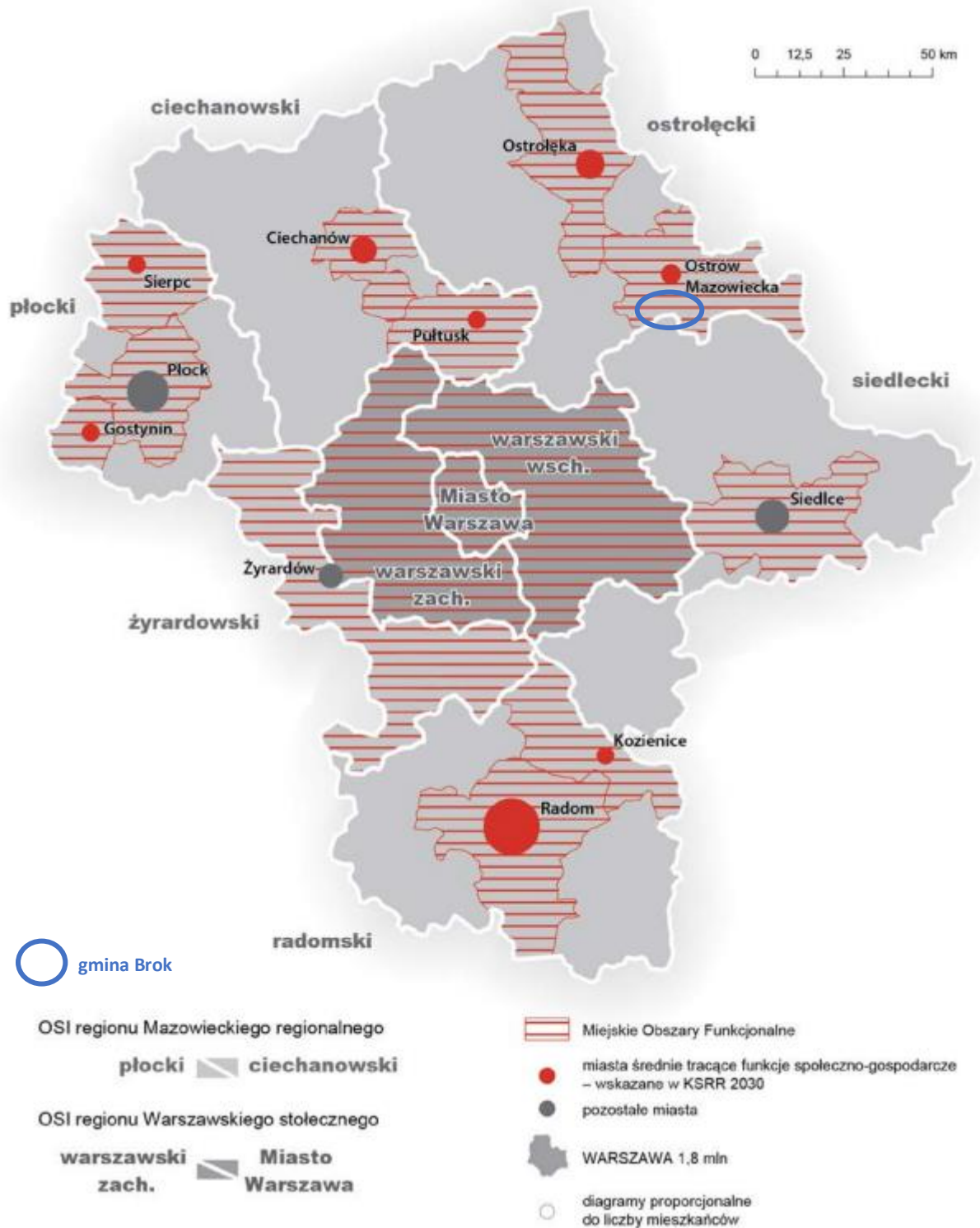
Gmina Brok zakwalifikowana została **do ostrołęckiego obszaru strategicznej interwencji** (OSI - problemowy).

W odniesieniu do Ostrołęckiego OSI ustalono (str. 82 Strategii): *Interwencja w OSI ostrołęckim zorientowana będzie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i zwiększenie zdolności absorpcyjnych podregionu, z wykorzystaniem wewnętrznych potencjałów obszaru, w tym miast Ostrołęki i Ostrowi Mazowieckiej. Kluczowe w tym zakresie są działania na rzecz poprawy skomunikowania podregionu z resztą województwa, zwłaszcza poprzez rozwój sieci kolejowej oraz powiązanej z nią komunikacji autobusowej. Oprócz systemu transportowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców i stanu środowiska obszaru istotne jest zwiększenie dostępności do sieciowej infrastruktury komunalnej, w szczególności gazowej i kanalizacyjnej. Warunki przyrodnicze obszaru, jak również duże znaczenie sektora rolnego dla gospodarki podregionu, tworzą potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego w ramach rodzinnych gospodarstw rolnych. Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe, zasadne jest także wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej w celu bardziej efektywnego wykorzystania potencjału turystycznego dla rozwoju gospodarki podregionu. Działania w OSI ostrołęckim skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach.*

- *Poprawa dostępności obszaru poprzez:*
 - *rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych, uzupełnienie sieci przystankowej oraz zwiększenie liczby połączeń,*
 - *rozwój zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego poprawiającego dostępność przystanków kolejowych i centrów lokalnych.*
- *Ochrona oraz wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego poprzez:*
 - *rozwój rolnictwa ekologicznego,*

³ Uchwała nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+

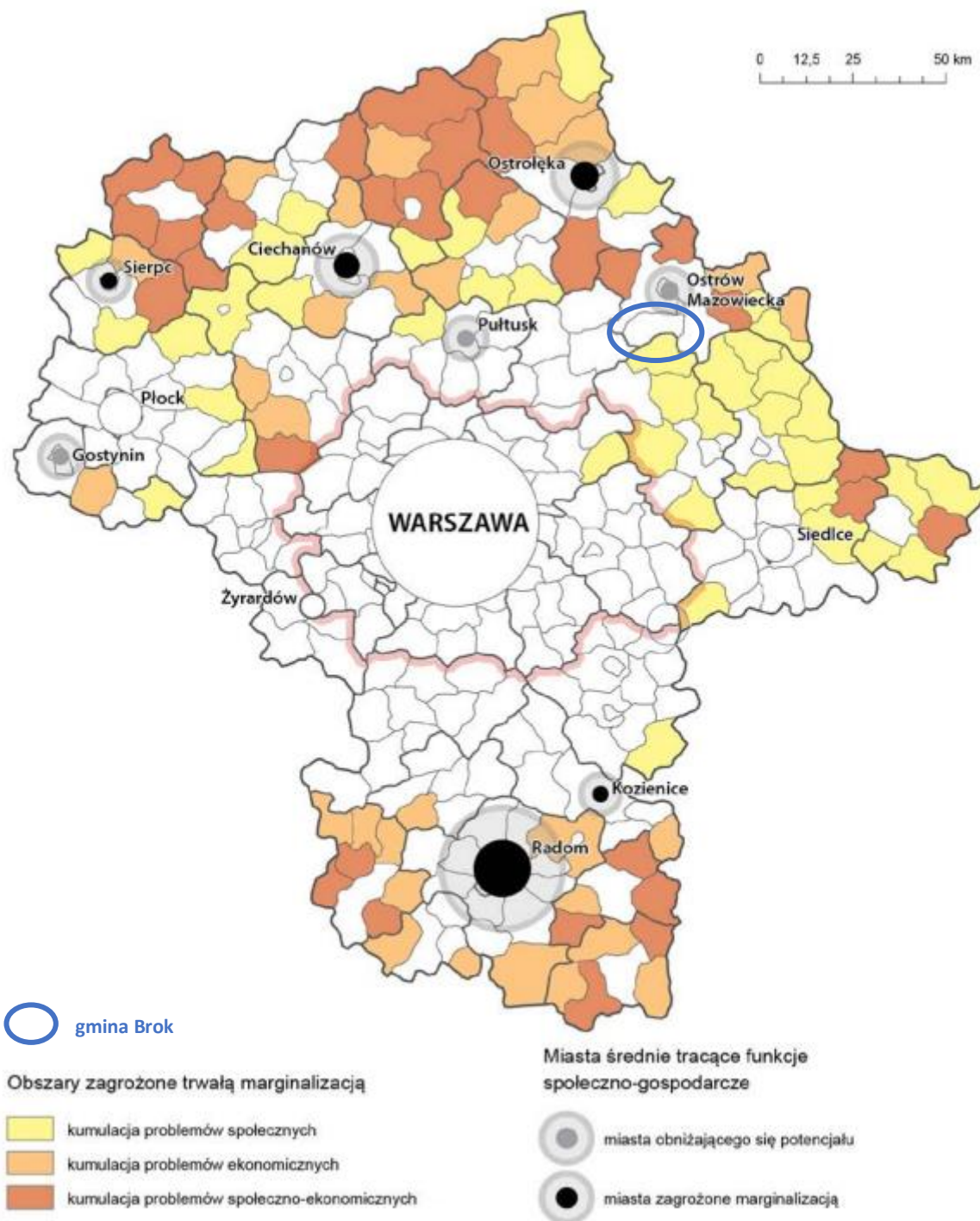
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego, w tym obszarów nadrzecznych i leśnych, na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe, np. agroturystyki,
- modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej oraz budowę nowych szlaków turystyki aktywnej,
- rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych.

Ryc. 3 Gmina Brok w odniesieniu do obszarów strategicznej interwencji (OSI) województwa mazowieckiego

Material źródłowy: Ryc. 10, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze.

Ponadto obszar gminy Brok położony jest poza obszarami zagrożonymi trwałą marginalizacją.

Ryc. 4 Gmina Brok w odniesieniu do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie mazowieckim

Materiał źródłowy: Ryc. 11, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze.

6.2. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI KLUCZOWE DLA GMINY

Nie ustala się obszarów strategicznej interwencji kluczowych dla Gminy. **Obszarem działań rozwojowych i podejmowania wysiłków w celu rozwoju społeczno-gospodarczego jest cały obszar gminy Brok, w granicach administracyjnych.**

7 SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

7.1. WDRAŻANIE STRATEGII

Zdefiniowane kierunki działań i działania realizowane będą **poprzez świadome kształtowanie polityki władz Gminy**, w tym:

- podejmowanie działań inwestycyjnych,
- podejmowanie działań aktywizujących poszczególne podmioty publiczne, w tym jednostki organizacyjne i instytucje oraz podmioty prywatne, w tym mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje i stowarzyszenia,
- podejmowanie działań promocyjnych,
- podejmowanie dalszych działań planistycznych i strategicznych.

Poszczególne działania będą **realizowane w różnych zakresach czasowych**, od trwających kilka miesięcy do zadań wieloletnich. Niektóre z nich stanowią będą działania jednostkowe (jednorazowe), inne działania ciągłe lub cykliczne.

Wdrażanie Strategii będzie odbywać się przy **wykorzystaniu zróżnicowanych instrumentów** obejmujących:

- instrumenty wdrożeniowe, m.in. projekty, procedury, programy, a także strategie sektorowe,
- instrumenty organizacyjno-zarządcze, m.in. regulaminy, zarządzenia, a także statuty,
- instrumenty finansowe, m.in. wieloletnie prognozy finansowe, budżet Gminy, budżety jednostek podległych lub pomocniczych, budżety zadaniowe, budżety obywatelskie, fundusze kierowane, a także, co kluczowe z punktu widzenia możliwości finansowania, fundusze zewnętrzne (w tym europejskie),
- instrumenty prawne, m.in. uchwały, w tym akty prawa miejscowego, decyzje administracyjne,
- instrumenty planistyczne – akty planowania przestrzennego, zapewniające udział mieszkańców w procesie ich opracowania,
- instrumenty społeczne, m.in. działania edukacyjne, kampanie społeczne i informacyjne, działania promocyjne, konsultacje wewnętrzne, konsultacje społeczne, strony internetowe (w tym profile w mediach społecznościowych), a także system informacji przestrzennej,
- instrumenty kadrowe, m.in. oparte o kadrę kierowniczą i liderów projektów, a także możliwość kreacji koordynatorów programów i projektów, doskonalenia kadr, wymiany doświadczeń i dobrych praktyk,
- instrumenty kontrolne – m.in. raportowanie, monitoring, a także kontrola jakości/skuteczności.

Strategia Rozwoju wskazuje zarówno działania należące do wyłącznej kompetencji Gminy, realizowane przez Urząd i jednostki podległe lub pomocnicze, jak i działania skierowane do społeczności lokalnej i wszystkich podmiotów działających na terenie Gminy lub pozostających z nią w relacji. Strategia Rozwoju pełni rolę planu generalnego postępowania władz samorządowych we współpracy z innymi samorządami, administracją państwową oraz partnerami społecznymi i prywatnymi. Wskazuje się **trzy zasadnicze grupy zaangażowane w proces wdrażania** Strategii:

- sektor publiczny – władze samorządowe gminy, Urząd Gminy i jednostki gminne, jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, gminy sąsiednie i należące do obszaru funkcjonalnego,
- sektor biznesowy – przedsiębiorcy, kluczowi pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze itp.,
- sektor społeczny – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, liderzy społeczni i osoby publiczne, reprezentanci młodzieży itp.

Odpowiedzialność za realizację Strategii spoczywać będzie na:

- Burmistrzu gminy Brok jako organowi wykonawczemu Gminy – stymulowanie, koordynacja i nadzór działań, mobilizacja i integrowanie zasobów, w tym kadrowych,
- Radzie Gminy w Broku, jako organowi uchwałodawczemu – przyjęcie Strategii oraz ewentualnych aktualizacji, podejmowanie uchwał przyczyniających się do wdrażania ustaleń Strategii (np. akty planowania przestrzennego),
- Urzędzie Gminy w Broku, jako organowi wdrażającemu – implementacja zdefiniowanych w dokumencie celów i działaniach rozwojowych, promocja przyjętej wizji rozwoju, realizacja i koordynacja poszczególnych działań, tym harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa, współpraca i koordynacja przepływu informacji przy wdrażaniu poszczególnych działań z innymi podmiotami i interesariuszami, poszukiwanie źródeł finansowania, gromadzenie danych i raportowanie realizowanych zadań.

Biorąc pod uwagę, że efektywność wdrażania założeń rozwojowych związana jest ze skalą aktywności i zintegrowania poszczególnych środowisk i interesariuszy, w celu zapewnienia skuteczność podejmowany działań zakłada się następujące **zasady współpracy**:

- partycypacja i partnerstwo – współpraca i równorzędne traktowanie, z zachowaniem suwerenności poszczególnych podmiotów, z założeniem dążenia do wzajemnego zrozumienia,
- otwartość na kreatywność i innowacyjność – otwarcie na nowe pomysły i idee,
- transparentność – przejrzystość działań, podejmowanie dialogu, informowanie i konsultowanie decyzji oraz rozwiązań rozwojowych,
- determinacja – konsekwencja i odpowiedzialność we wdrażaniu przyjętych celów rozwojowych,
- elastyczność – możliwość szybkiego reagowania na zachodzące zmiany, poprzez modyfikację ustaleń Strategii i dostosowanie do nowych okoliczności (w przypadku ich wystąpienia).

Dla poszczególnych celów strategicznych i kierunków działań wskazuje się następujące **ramy realizacyjno-organizacyjne**:

Tab. 7 Ramy realizacyjno-organizacyjne dla 1 celu strategicznego i jego kierunków działań

CEL OPERACYJNY		KIERUNEK DZIAŁAŃ	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY ZA REALIZACJĘ	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE	PODMIOT MONITORUJĄCY	
1.1.	Poprawa stanu i dostępności infrastruktury technicznej	1.1.1.	Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej	Gmina Gestor sieci	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Gestor sieci
		1.1.2.	Rozwój infrastruktury wodociągowej	Gmina Gestor sieci	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Gestor sieci
		1.1.3.	Rozwój infrastruktury odprowadzania i magazynowania wody opadowej	Gestor sieci PGW Wody Polskie	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Gestor sieci PGW Wody Polskie
		1.1.4.	Podjęcie działań zmierzających do włączenia Gminy w system gazowniczy	Gestor sieci	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Gestor sieci
		1.1.5.	Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej	Gestor sieci	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Gestor sieci
		1.1.6.	Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii	Gmina Podmioty prywatne Mieszkańcy	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina Województwo
		1.1.7.	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną.	Gmina Gestorzy sieci	Podmioty prywatne Inwestorzy	Gmina Gestorzy sieci
1.2.	Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego i poprawa jakości życia	1.2.1.	Poprawa jakości przestrzeni publicznej i ogólnodostępnej	Gmina Mieszkańcy	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina
		1.2.2.	Poprawa bezpieczeństwa publicznego	Gmina Służby porządkowe	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Organizacje pozarządowe	Gmina Służby porządkowe
		1.2.3.	Poprawa warunków zamieszkania w budownictwie komunalnym	Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina

CEL OPERACYJNY		KIERUNEK DZIAŁAŃ	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY ZA REALIZACJĘ	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE	PODMIOT MONITORUJĄCY
		1.2.4.	Wspieranie estetyki zainwestowania w budownictwie prywatnym	Gmina Mieszkańcy	Mieszkańcy Gmina
1.3.	Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej	1.3.1.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze	Gmina Instytucje kultury	Podmioty publiczne Podmioty prywatne PTTK Organizacje pozarządowe Gmina Instytucje kultury
		1.3.2.	Wzrost zasobności bazy turystycznej i okołoturystycznej	Gmina Podmioty prywatne Podmioty publiczne	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Gmina
		1.3.3.	Stworzenie punktu informacji turystycznej	Gmina	Instytucje turystyki Podmioty prywatne Gmina
		1.3.4.	Organizacja i promocja imprez i wydarzeń sportowych, turystycznych i kulturalnych	Gmina Instytucje kultury Organizacje pozarządowe	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy Instytucje oświaty Gmina Instytucje kultury
1.4.	Rozwój przedsiębiorczości i otoczenia biznesu	1.4.1.	Aktywizacja zawodowa mieszkańców	PUP	Gmina Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy PARP PUP Gmina
		1.4.2.	Rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Podmioty prywatne	Gmina Podmioty publiczne Mieszkańcy PARP Gmina
		1.4.3.	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej	Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Inwestorzy Gmina
1.5.	Rozwój gospodarstw rolnych i sektora rolno-spożywczego	1.5.1.	Rozwój i unowocześnienie gospodarstw rolnych	Właściciele gospodarstw rolnych	ODR ARIMR Rolnicy ODR ARIMR
		1.5.2.	Wzrost znaczenia lokalnych produktów rolniczych	Właściciele gospodarstw rolnych	ODR ARIMR Rolnicy ODR ARIMR
		1.5.3.	Wspieranie i promocja działalności sektora spożywczego, przetwórczego i rolnego	Właściciele gospodarstw rolnych	ODR ARIMR Rolnicy ODR ARIMR

Tab. 8 Ramy realizacyjno-organizacyjne dla 2 celu strategicznego i jego kierunków działań

CEL OPERACYJNY		KIERUNEK DZIAŁAŃ	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY ZA REALIZACJĘ	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE	PODMIOT MONITORUJĄCY
2.1.	Kształtowanie i promowanie wartości kulturowych	2.1.1.	Wspieranie działalności instytucji kultury.	Gmina	Instytucje kultury Gmina
		2.1.2.	Wspieranie działalności organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą i twórczością regionalną (kół gospodyń wiejskich, twórców lub innych).	Gmina	Mieszkańcy Instytucje kultury Organizacje pozarządowe Gmina
		2.1.3.	Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci, młodzieży lub dorosłych.	Gmina Instytucje kultury Organizacje pozarządowe	Mieszkańcy Gmina Instytucje kultury Organizacje pozarządowe
		2.1.4.	Organizacja i promocja cyklicznych lub okazjonalnych wydarzeń i imprez kulturalnych.	Gmina Instytucje kultury Organizacje pozarządowe	Mieszkańcy Gmina Instytucje kultury Organizacje pozarządowe
		2.1.5.	Wzmocnienie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja i udostępnianie zbiorów i zasobów archiwalnych).	Gmina Instytucje kultury	Mieszkańcy Gmina Instytucje kultury

		2.1.6.	Udział i wspieranie udziału w regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych wydarzeniach kulturalnych i promocyjnych.	Gmina Instytucje kultury	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina Instytucje kultury
		2.1.7.	Współpraca z innymi regionami w Polsce i na świecie, w celu wspierania interakcji pomiędzy tradycjami i kulturami.	Gmina	Pozostałe Gminy Powiaty Województwa Kraje zagraniczne	Gmina
2.2.	Poprawa jakości kształcenia i edukacji	2.2.1.	Utworzenie placówek opieki dla najmłodszych.	Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Instytucje oświatowe	Gmina
		2.2.2.	Rozbudowa, modernizacja, remont i doposażenie placówek oświatowych i bibliotek.	Gmina Instytucje oświaty Instytucje kultury	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina Instytucje oświaty Instytucje kultury
		2.2.3.	Rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowego placówek oświatowych.	Gmina Powiat	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Instytucje oświaty	Gmina
		2.2.4.	Tworzenie nowych, modernizacja oraz doposażenie świetlic wiejskich.	Gmina	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina
		2.2.5.	Rozwój potencjału dydaktycznego	Gmina Instytucje oświaty	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina Instytucje oświaty
		2.2.6.	Wzmocnienie kompetencji podstawowych z zakresu informatyzacji, przedsiębiorczości, nauki języków obcych oraz postaw społeczno-obywatelskich.	Gmina	Instytucje oświaty Organizacje pozarządowe	Gmina
		2.2.7.	Wsparcie rozwoju osób szczególnie uzdolnionych poprzez organizację konkursów lub zajęć dodatkowych.	Gmina Instytucje oświaty	Organizacje pozarządowe Instytucje kultury	Gmina Instytucje oświaty
		2.2.8.	Wsparcie edukacji specjalistycznej, w tym dla osób o specjalnych potrzebach terapeutycznych lub z niepełnosprawnością.	Instytucje oświaty	Gmina Powiat Podmioty publiczne Podmioty prywatne GOPS	Instytucje oświaty Gmina Powiat
		2.2.9.	Podniesienie poziomu zaangażowania rodziców w proces edukacyjno-wychowawczy.	Instytucje oświaty	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina Instytucje oświaty
		2.2.10	Inicjowanie i wspieranie działalności w zakresie organizacji i udoskonalania zajęć, wydarzeń pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży, w tym zajęć dydaktycznych i sportowych.	Gmina Powiat Instytucje oświaty	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe Instytucje kultury	Instytucje oświaty Gmina Powiat
2.3.	Ograniczenie problemów społecznych	2.3.1.	Przekształcenie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) w Centrum Usług Społecznych (CUS).	Gmina	GOPS	Gmina
		2.3.2.	Wsparcie działań instytucji opieki społecznej	Gmina	Instytucje opieki społecznej	Gmina
		2.3.3.	Spójne oraz kompleksowe wspieranie rodzin.	Instytucje opieki społecznej	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy	Gmina Instytucje opieki społecznej
		2.3.4.	Wspieranie prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży poprzez m.in. rozwój infrastruktury sportowej, miejsc aktywnego wypoczynku, tworzenie miejsc i zakup sprzętu rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych.	Instytucje opieki społecznej Instytucje oświaty	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy	Gmina Instytucje opieki społecznej
		2.3.5.	Organizacja działań (w tym spotkań) mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych wśród mieszkańców Gminy.	Instytucje opieki społecznej	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy	Gmina Instytucje opieki społecznej
		2.3.6.	Podjęcie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy, w tym promocja	Instytucje opieki społecznej	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe Instytucje oświaty	Gmina Instytucje opieki społecznej

			profilaktyki i edukacji wśród dzieci i młodzieży.		Służby porządkowe	
		2.3.7.	Budowa domu opieki nad osobami starszymi (opieki dziennej i całodobowej).	Gmina Instytucje opieki społecznej	Instytucje opieki społecznej	Gmina
		2.3.8.	Aktywizacja osób starszych i rozwój systemu opieki senioralnej.	Instytucje opieki społecznej	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe Instytucje kultury	Gmina Instytucje opieki społecznej
		2.3.9.	Pomoc osobom z niepełnosprawnością, w tym likwidacja barier architektonicznych, promowanie zatrudnienia i pomoc doraźna.	Instytucje opieki społecznej	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina Instytucje opieki społecznej
		2.3.10	Wspieranie inicjatyw na rzecz pomocy społecznej, w tym promocja i wspieranie idei wolontariatu	Gmina	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe Instytucje opieki społecznej	Gmina
		2.3.11	Wspieranie organizacji społecznych i stowarzyszeń prowadzących działania na rzecz utrzymania i wzrostu poczucia bezpieczeństwa.	Gmina	Organizacje pozarządowe Służby porządkowe	Gmina
2.4.	Rozwój kapitału społecznego i wzrostu integracji społecznej	2.4.1.	Wspieranie inicjatyw obywatelskich oraz działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń w zakresie prowadzenia aktywności społecznych i obywatelskich.	Gmina	Organizacje pozarządowe Instytucje oświaty Instytucje kultury Mieszkańcy	Gmina
		2.4.2.	Zwiększenie poziomu partycypacji mieszkańców w zarządzaniu Gminą	Gmina	Mieszkańcy	Gmina
		2.4.3.	Rozwój kompetencji osób dorosłych.	Gmina	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy	Gmina
2.5.	Rozwój opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia	2.5.1.	Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia.	Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Instytucje ochrony zdrowia	Gmina
		2.5.2.	Zwiększenie dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej, w szczególności leczenia i profilaktyki chorób cywilizacyjnych, rehabilitacji oraz leczenia uzależnień.	Instytucje ochrony zdrowia Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Instytucje ochrony zdrowia Gmina
		2.5.3.	Poprawa jakości i dostępności i wspieranie rozwoju różnych form usług zdrowotnych, w tym pielęgnacyjno-opiekuńczych.	Instytucje ochrony zdrowia Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Instytucje ochrony zdrowia Gmina
		2.5.4.	Wspieranie inicjatyw na rzecz profilaktyki zdrowia oraz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia.	Instytucje ochrony zdrowia Gmina Instytucje oświaty	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy	Instytucje ochrony zdrowia Gmina Instytucje oświaty
		2.5.5.	Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców.	Gmina Instytucje oświaty	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe	Gmina Instytucje oświaty

Tab. 9 Ramy realizacyjno-organizacyjne dla 3 celu strategicznego i jego kierunków działań

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY ZA REALIZACJĘ	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE	PODMIOT MONITORUJĄCY	
3.1.	Zwiększanie dostępności transportowej i powiązań komunikacyjnych	3.1.1.	Poprawa jakości i dostępności układu komunikacyjnego	ZDP Gmina	Podmioty prywatne ZDP Gmina
		3.1.2.	Modernizacja dróg transportu rolniczego	Gmina	Podmioty prywatne Gmina
		3.1.3.	Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego	Gmina	Służby porządkowe Gmina
		3.1.4.	Budowa, rozbudowa lub przebudowa infrastruktury towarzyszącej ciągom komunikacyjnym (chodników, poboczy, parkingów i innej infrastruktury towarzyszącej)	GDDKiA ZDP Gmina	Podmioty prywatne GDDKiA ZDP Gmina
		3.1.5.	Rozwój infrastruktury rowerowej	Gmina Powiat	GDDKiA ZDP Podmioty prywatne Gmina
		3.1.6.	Zwiększenie dostępu do usług komunikacji zbiorowej, poprzez zwiększenie liczby przystanków autobusowych oraz modernizację przystanków istniejących	Gmina	Podmioty prywatne Gmina
		3.1.7.	Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów o napędach alternatywnych, w tym elektrycznych.	Gmina	Podmioty prywatne Gmina
		3.1.8.	Wspieranie rozwoju transportu wodnego na rzece Bug.	Gmina	Podmioty prywatne Gmina
3.2.	Rozwój nowoczesnych technologii i innowacji cyfrowych	3.2.1.	Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu	Gmina Gestor sieci	Podmioty prywatne Gmina Gestor sieci
		3.2.2.	Zwiększenie dostępności mobilnych sieci komórkowych	Gestor sieci	Podmioty prywatne Gestor sieci
		3.2.3.	Rozwój e-usług publicznych oraz dostępności i jakości e-urzędu	Gmina	Podmioty prywatne Gmina
		3.2.4.	Wspieranie wykorzystania i rozwoju technologii cyfrowych w działalności gospodarczej	Przedsiębiorcy	Gmina Podmioty prywatne Gmina
		3.2.5.	Popularyzacja metod i możliwości wykorzystania Internetu, zwłaszcza wśród osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym	Gmina	Podmioty prywatne Mieszkańcy Gmina
3.3.	Aktywna promocja Gminy	3.3.1.	Stworzenie kompleksowej oferty turystycznej, w oparciu o posiadane zasoby materialne (infrastruktura) i niematerialne (walory przyrodnicze).	Gmina	- Gmina
		3.3.2.	Stworzenie kompleksowej oferty inwestycyjnej.	Gmina	- Gmina
		3.3.3.	Doskonalenie wykorzystania mediów społecznościowych w działaniach informacyjnych, promocyjnych i w dialogu ze społeczeństwem.	Gmina	- Gmina
		3.3.4.	Upowszechnienie informacji o Gminie, jako atrakcyjnym miejscu wypoczynku i inwestycji.	Gmina	Mieszkańcy Organizacje pozarządowe Instytucje kultury Gmina
		3.3.5.	Zawiązanie współpracy partnerstwa (gminy partnerskie) w celu wymiany kulturalnej, gospodarczej i informacyjnej.	Gmina	Pozostałe gminy Gmina

Tab. 10 Ramy realizacyjno-organizacyjne dla 4 celu strategicznego i jego kierunków działań

CEL OPERACYJNY		KIERUNEK DZIAŁAŃ	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY ZA REALIZACJĘ	PODMIOTY UCZESTNICZĄCE	PODMIOT MONITORUJĄCY	
4.1	Świadoma i racjonalna polityka przestrzenna	4.1.1.	Dążenie do zwartości zabudowy	Gmina Inwestorzy	Mieszkańcy	Gmina
		4.1.2.	Opracowywanie lub zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	Gmina	Pracownie urbanistyczne Mieszkańcy Inwestorzy	Gmina
		4.1.3.	Opracowanie planu ogólnego gminy	Gmina	Pracownie urbanistyczne Mieszkańcy Inwestorzy	Gmina
		4.1.4.	Uświadamianie społeczności lokalnej w zakresie istoty i znaczenia racjonalnego planowania przestrzennego	Gmina	Organizacje pozarządowe	Gmina
		4.1.5.	Pozyskiwanie nowych terenów inwestycyjnych, poprzez wykup oraz zmianę przeznaczenia na potrzeby funkcjonowania strefy aktywizacji gospodarczej	Gmina Inwestorzy	Przedsiębiorcy	Gmina
		4.1.6.	Kompleksowa rewitalizacja obszarów w mieście Brok, zidentyfikowanych do wdrożenia działań i inicjatyw naprawczych.	Gmina	Podmioty prywatne Instytucje publiczne Mieszkańcy	Gmina
		4.1.7.	Realizacja nowego cmentarza w Broku.	Parafia Gmina	Podmioty prywatne Podmioty publiczne	Gmina
4.2.	Zachowanie materialnych zasobów kultury i dziedzictwa	4.2.1.	Wspieranie prac konserwatorskich, w tym restauratorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków).	Wojewódzki Konserwator Zabytków	Gmina Instytucje kultury Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina Wojewódzki Konserwator Zabytków
		4.2.2.	Wspieranie prac i robót przy obiektach i obszarów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków).	Wojewódzki Konserwator Zabytków	Gmina Instytucje kultury Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina Wojewódzki Konserwator Zabytków
		4.2.3.	Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina Instytucje kultury Inwestorzy Wojewódzki Konserwator Zabytków	Gmina Wojewódzki Konserwator Zabytków
		4.2.4.	Powiększanie zasobów dziedzictwa kulturowego	Wojewódzki Konserwator Zabytków Gmina	Instytucje kultury	Wojewódzki Konserwator Zabytków Gmina
		4.2.5.	Ochrona obiektów sakralnych	Instytucje kościelne	Wojewódzki Konserwator Zabytków Gmina	Gmina
		4.2.6.	Ochrona udokumentowanych stanowisk archeologicznych.	Wojewódzki Konserwator Zabytków	Gmina	Gmina Wojewódzki Konserwator Zabytków

4.3.	Ochrona i zachowanie walorów i zasobów środowiska	4.3.1.	Ochrona obszarów cennych przyrodniczo	GDOŚ/RDOŚ Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	GDOŚ/RDOŚ Gmina
		4.3.2.	Racjonalne gospodarowanie zasobami leśnymi	Nadleśnictwa	Gmina Podmioty prywatne	Gmina Nadleśnictwa
		4.3.3.	Odbudowa wałów rzeki Bug dla ochrony obszarów Brok - Szumin oraz Morzyczyn – Brok.	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina PGW Wody Polskie	Gmina PGW Wody Polskie
		4.3.4.	Racjonalne wykorzystanie zasobów wód podziemnych i powierzchniowych	Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina PGW Wody Polskie	Gmina PGW Wody Polskie
		4.3.5.	Minimalizacja przeznaczenia na cele nierolnicze gruntów rolnych chronionych klas bonitacyjnych.	Gmina	Marszałek województwa	Gmina
4.4.	Poprawa stanu i jakości środowiska oraz zapobieganie zagrożeniom naturalnym	4.4.1.	Wdrażanie rozwoju niskoemisyjnego	Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy Gestorzy sieci	Gmina Gestorzy sieci
		4.4.2.	Rozwój systemu gospodarki odpadami	Gmina	Związki komunalne Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	Gmina
		4.4.3.	Zapewnienie dobrego stanu wód	Gmina PIOŚ/WIOŚ Właściciele gospodarstw rolnych	PSSE/WSSE Służby porządkowe	Gmina PIOŚ/WIOŚ
		4.4.4.	Rekultywacja gruntów i zdegradowanych gleb	Przedsiębiorcy Właściciele gospodarstw rolnych	Gmina Urzędy Górnicze	Gmina PIG
		4.4.5.	Ograniczenie uciążliwości akustycznych	GDDKiA ZDW ZDP	-	GDDKiA ZDW ZDP
		4.4.6.	Monitoring zanieczyszczeń środowiska i wdrożenie mechanizmów i narzędzi ograniczających działalność wpływającą na zanieczyszczenie	PIOŚ/WIOŚ	PSSE/WSSE	PIOŚ/WIOŚ
		4.4.7.	Ochrona przed podtopieniami, suszą i deficytem wody	PGW Wody Polskie ZMiUW Podmioty publiczne Podmioty prywatne	Gmina Mieszkańcy	Gmina
		4.4.8.	Realizacja automatycznej stacji meteorologicznej, umożliwiającą wgląd na aktualną sytuację pogodową.	Gmina	Gmina	Gmina
		4.4.9.	Zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego	PGW Wody Polskie Gmina	Podmioty publiczne Podmioty prywatne Mieszkańcy	PGW Wody Polskie Gmina
		4.4.10	Edukacja ekologiczna mieszkańców	Gmina	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy Przedsiębiorcy	Gmina

Material źródłowy: Opracowanie własne.

7.2. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Monitoring i ewaluacja Strategii rozwoju to dwa niezależne procesy, choć pozostające ze sobą w ścisłym związku. Realizacja badania bieżącego (monitoring) i oceny końcowej rezultatów (ewaluacja) są warunkiem koniecznym do tego, aby Strategia mogła być realizowana w sposób konsekwentny i zgodnie z przyjętymi założeniami. Monitoring i ewaluacja będą stanowić procesy niezbędne dla śledzenia postępów we wdrażaniu i osiąganiu celów w zakresie realizacji obranej wizji rozwoju. Będą one także konieczne do podjęcia działań dotyczących dalszej przyszłości Gminy. Wskazane jest, aby aktualizacja dokumentu nastąpiła przed końcem okresu obowiązywania niniejszej Strategii Rozwoju Gminy.

Monitoring i ewaluacja wymagają uprzedniego zorganizowania. W tym celu wskazana jest współpraca i koordynacja poszczególnych wydziałów lokalnej administracji.

Monitoring obejmować będzie bieżące gromadzenie danych oraz analizowanie przebiegu realizacji działań i zadań, z jednoczesną możliwością podjęcia ewentualnych przedsięwzięć korygujących. Korekty można przeprowadzić, jeśli zajdzie taka potrzeba, ponieważ proces wdrażania ustaleń strategii będzie w dalszym ciągu trwał. Wskazana jest koordynacja realizacji przyjętych założeń poprzez monitorowanie efektywności działań co najmniej raz w roku, począwszy od dnia jego uchwalenia. Monitorowanie wdrażania założeń przyczyni się do:

- określenia stopnia realizacji przyjętych działań,
- określenia stopnia wykonania założonych celów,
- oceny poziomu rozbieżności między stanem założonym a stanem wykonania założeń programu,
- rozpoznania przyczyn zaistniałych rozbieżności,
- stworzenia obszernej bazy zawierającej informację o uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych i przestrzennych Gminy,
- określenia skuteczności podejmowanych działań.

Ewaluacja obejmować będzie zebranie informacji, z wykorzystaniem danych gromadzonych w trakcie monitoringu, które umożliwią końcową ocenę oraz weryfikację procesu wdrażania strategii. Tym samym zmierzone i ocenione zostaną efekty założone do osiągnięcia – poszczególne cele operacyjne i przypisane im zadania. Rezultaty powinny być wyrażone zarówno w postaci ilościowej (wskaźniki), jak i jakościowej (rezultaty „miękkie”). Wyniki przeprowadzonej oceny stanowić będą bazę dla strategii na kolejne lata. Ewaluacja bazować będzie na:

- ocenie postępów we wdrażaniu założeń Strategii Rozwoju Gminy, w tym przygotowanie raportu,
- aktualizacji listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych latach,
- aktualizacji celów i kierunków działań.

Sugerowane wskaźniki monitoringu i ewaluacji zaprezentowano w rozdz. 3.

Przeprowadzenie procesów monitoringu i ewaluacji wiąże się ze znacznym zaangażowaniem zasobów ludzkich i środków finansowych. W procesie ewaluacji powinni zostać włączeni wszyscy interesariusze. Jest to najskuteczniejsza metoda oceniania efektywności działań określonych w Strategii.

7.3. WYTYCZNE DLA SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

Dokumenty wykonawcze względem Strategii Rozwoju Gminy stanowią obowiązkowe lub fakultatywne plany, programy i strategie sektorowe. W odniesieniu do gminy Brok, biorąc pod uwagę aktualność i spójność zapisów obowiązujących dotychczas dokumentów gminnych, w kontekście zapisów niniejszej Strategii, wskazuje się następujące wytyczne dla ich sporządzenia lub aktualizacji (zmiany):

Tab. 11 Wytyczne dla sporządzania dokumentów wykonawczych względem Strategii

OBSZAR TEMATYCZNY	DOKUMENT WYKONAWCZY (POZIOM GMINNY)	WYTYCZNE
Planowanie przestrzenne	Plan ogólny gminy	Zachowanie spójności celów i kierunków działań, zwłaszcza w wymiarze przestrzennym.
	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	Kształtowanie przestrzeni z uwzględnieniem założeń modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.
	Miejscowe plany rewitalizacji	
Energetyka	Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Aktualizacji założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, z uwzględnieniem zapisów Strategii.
	Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	
Gospodarka komunalna	Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych	Zapewnienie spójności z zapisami Strategii, w szczególności w odniesieniu do celów związanych z rozwojem infrastruktury komunalnej i technicznej.
	Wieloletnie plany gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy	
	Wieloletni plan inwestycyjny	
Ochrona i opieka nad zabytkami oraz zarządzanie dziedzictwem	Gminna ewidencja zabytków	Ewentualne zwiększenie bazy obszarów lub obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.
	Gminny program opieki nad zabytkami	Potrzeba aktualizacji cyklicznej lub aktualizacji w przypadku ustanowienia nowych obszarów lub obiektów zabytkowych.
Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu	Program ochrony środowiska	Potrzeba kompleksowej aktualizacji, zwłaszcza w odniesieniu do zmieniających się celów środowiskowych, w tym polityki energetyczno-klimatycznej.
	Plan gospodarki niskoemisyjnej	Potrzeba kompleksowej aktualizacji z uwzględnieniem celów i kierunków działań wskazanych w Strategii.
	Program usuwania azbestu	Bieżąca aktualizacja, niezależna od zapisów Strategii.
	Plan adaptacji do zmian klimatu	Dokument fakultatywny; sugeruje się opracowanie dokumentu w celu sprecyzowania kierunków adaptacji do postępujących zmian klimatu oraz określenia stopnia podatności i wrażliwości na poszczególne zjawiska klimatyczne.
Transport	Plany rozwoju sieci drogowej wraz z planami finansowania w zakresie dróg gminnych	Potrzeba bieżącej aktualizacji, z uwzględnieniem celów strategicznych odnoszących się do rozbudowy i modernizacji sieci transportowej.
	Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego	Aktualnie brak potrzeby opracowania.
	Plan zrównoważonej mobilności	
	Strategia rozwoju elektromobilności	

OBSZAR TEMATYCZNY	DOKUMENT WYKONAWCZY (POZIOM GMINNY)	WYTYCZNE
Polityka społeczna	Gminny program rewitalizacji	Potrzeba aktualizacji z uwzględnieniem celów i kierunków działań wskazanych w Strategii.
	Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych	Zachowanie spójności celów i kierunków działań wskazanych w Strategii w przypadku aktualizacji lub opracowania dokumentów z zakresu polityki społecznej.
	Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	
	Gminny program wspierania rodziny	
	Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych	
	Gminny program przeciwdziałania narkomanii	
Rozwój lokalny	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Potrzeba opracowania lub aktualizacji z uwzględnieniem celów i kierunków działań wskazanych w Strategii.
	Plan urzędniowo-rolny	
	Plany odnowy miejscowości	
Zarządzanie kryzysowe	Gminny plan zarządzania kryzysowego	Uwzględnienie występujących w obszarze Gminy zagrożeń, w tym przyrodniczych (np. powodziowe).
Finanse publiczne	Wieloletnia prognoza finansowa Gminy	Uwzględnianie kierunków działań i działań sformułowanych w Strategii, pod warunkiem realności ich sfinansowania, w tym przy udziale środków zewnętrznych.
	Uchwały budżetowe	

Material źródłowy: Opracowanie własne.

8 RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Ramy finansowe są uzależnione od zakresu przedmiotowego i czasowego podejmowanych działań, kondycji finansowej Gminy oraz jej możliwości inwestycyjnych, jak również uwarunkowań zewnętrznych (niestabilna sytuacja gospodarcza wywołana pandemią COVID-19 i konfliktem zbrojnym na Ukrainie, ryzyko pogłębienia lub rozszerzenia konfliktu) i wewnętrznych (niepewna gospodarka finansowa w kraju – PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzenia, zmiany systemowe itd.).

Podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowi wieloletnia prognoza finansowa. W celu dokonania wieloletnich projekcji dochodów i wydatków Gminy, poddano analizie dane budżetowe z ubiegłych lat (dane GUS), w tym zakładając wzrost zbliżony do średniorocznego w latach 2012-2021, tj. wzrost o ok. 1,1 mln zł/rok, oszacowano, że dochody ogółem Gminy w perspektywie ok. 30-letniej, mogłyby kształtować się następująco:

PROGNOZOWANE (HIPOTETYCZNE) DOCHODY OGÓŁEM						
ROK	2025	2030	2035	2040	2045	2050
MLN ZŁ	22,9	28,4	33,9	39,4	44,9	50,4

Konsekwencją wzrostu dochodów w perspektywie ok. 30-letniej będzie stopniowy wzrost wydatków. Uwzględniając dane budżetowe z ubiegłych lat (dane GUS), w tym zakładając wzrost zbliżony do średniorocznego w latach 2012-2021, tj. wzrost o ok. 0,8 mln zł/rok, oszacowano, że wydatki ogółem mogłyby kształtować się następująco:

PROGNOZOWANE (HIPOTETYCZNE) WYDATKI OGÓŁEM						
ROK	2025	2030	2035	2040	2045	2050
MLN ZŁ	19,2	23,2	27,2	31,2	35,2	39,2

Wymiarem aktywności rozwojowej Gminy są wydatki majątkowe inwestycyjne. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gminy na przestrzeni opracowywanych lat (2012 - 2021) był niejednoznaczny:

ROK	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
%	19,8	25,3	38,6	31,1	4,6	23,7	19,3	1,6	16,3	19,5

Mając na względzie dużą zmienność wskaźnika założono, że wydatki majątkowe inwestycyjne stanowić będą ok. 20,0% wydatków ogółem (założono wariant uśredniony dla analizowanych lata 2012-2021). Mogłyby one zatem wynieść odpowiednio:

PROGNOZOWANE WYDATKI INWESTYCYJNE						
ROK	2025	2030	2035	2040	2045	2050
MLN ZŁ	3,8	4,6	5,4	6,2	7,0	7,8

Realizacja zadań przewidzianych w Strategii Rozwoju Gminy wymaga zaangażowania znacznych środków finansowych, wyższych niż wskazanych w prognozowanej wersji wydatków inwestycyjnych, co może stanowić największą barierę dla samorządu, przedsiębiorców i mieszkańców.

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za realizację Strategii będzie Urząd Gminy. Rolę koordynatora prac wdrażających i aktualizacyjnych będzie pełnił komórka organizacyjna Urzędu odpowiedzialna za planowanie strategiczne. Ważne jest, aby w procesie nie zabrakło różnorodnych partnerów i rozdzielenia ról pomiędzy specjalistów, partnerów społecznych i decydentów, dzięki temu Strategia nie jest wyłącznie procedurą urzędniczą, ale staje się płaszczyzną współpracy wszystkich środowisk społecznych odpowiedzialnych i zainteresowanych rozwojem Gminy.

SEKTORY ZAANGAŻOWANE W WDRAŻANIE STRATEGII

- WŁADZE SAMORZĄDU GMINY
- JEDNOSTKI GMINY
- JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO (NP. GMINY SĄSIEDNIE)

SEKTOR PUBLICZNY

- MIESZKAŃCY
- ORGANIZACJE POZARZĄDOWE
- GRUPY NIEFORMALNE
- LIDERZY SPOŁECZNI
- OSOBY PUBLICZNE
- REPREZENTACI MŁODZIEŻY

SEKTOR SPOŁECZNY

- PRZEDSIĘBIORY
- INWESTORZY
- ORGANIZACJE OTOCZENIA BIZNESU
- ZRZESZENIA/KLASTRY GOSPODARCZE

SEKTOR BIZNESOWY

Funkcjonujący w Polsce **system finansowania** może w znaczącym stopniu wpłynąć na realizację zakładanych celów. System ten jest wielopoziomowym i zróżnicowanym mechanizmem finansowania, w którym duży nacisk kładziony jest na szeroko rozumiany rozwój gospodarczy. Założenia programowe powinny obejmować jak największą liczbę mieszkańców oraz jak największy obszar danej jednostki. Ponadto, powinny stymulować podejmowanie działań między lokalnych w ramach współpracy, która przyczynia się do ułatwienia procesu finansowania inwestycji, a także rozkłada ewentualne koszty ich utrzymania i eksploatacji.

Zapewnienie sprawnego realizowania działań przyczyniających się do osiągnięcia postawionych celów wymagać będzie pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Do finansowania poszczególnych przedsięwzięć służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (perspektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne.

Fundusze Europejskie na lata 2021-2027 pochodzą z następujących funduszy unijnych:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;
- Europejski Fundusz Społeczny+;
- Fundusz Spójności;
- Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury;
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Podział środków na poszczególne programy wyróżnia się następująco⁴:

- **Fundusz na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility – RRF)** – celem programu jest złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii COVID-19 oraz zapewnienie, by europejska gospodarka i społeczeństwo były bardziej zrównoważone, odporne i lepiej przygotowane na wyzwania i możliwości związane z zieloną i cyfrową transformacją. W ramach Instrumentu w Polsce został przyjęty Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), składający się z 54 inwestycji i 48 reform. Budżet całego programu (KPO): 158,5 mld złotych, w tym 106,9 mld złotych w postaci dotacji i 51,6 mld złotych w formie preferencyjnych pożyczek.
- **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)** – następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FEnIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet całego programu: 135 mld zł, wkład UE: 111,7 mld zł.

⁴ Materiał źródłowy: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>

- **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)** – program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014-2020 (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in. przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji. Budżet całego programu: 45,9 mld zł, wkład UE: 36,6 mld zł.
- **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)** - następcą Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program będzie wspierał projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Budżet całego Programu: 21,9 mld zł, wkład UE: 18,5 mld zł.
- **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)** - jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014-2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (jst) i przedsiębiorców. Budżet całego Programu - 11,4 mld zł, wkład UE - 9,1 mld zł.
- **Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)** – nowy program dla makroregionu Polski Wschodniej będzie koncentrował się na czterech głównych obszarach: Wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, energia i ochrona klimatu, spójna sieć transportowa i zwiększenie dostępności transportowej oraz aktywizacja kapitału społecznego, rozwój turystyki i usługi uzdrowiskowe. Oprócz 5 województw dotychczas objętych wsparciem: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, z nowego programu będzie korzystał także województwo mazowieckie bez Warszawy i dziewięciu otaczających ją powiatów. Budżet całego programu: 14,3 mld zł, wkład UE: 12,2 mld zł.
- **Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE)** – program ma trzy główne priorytety: skuteczne instytucje, skuteczni beneficjenci i skuteczna komunikacja. Środki z Pomocy Technicznej zostaną przeznaczone m.in. na: szkolenia dla beneficjentów korzystających z Funduszy Europejskich, rozwój krajowego systemu informatycznego umożliwiającego aplikowanie i rozliczanie projektów unijnych, działania informacyjno-promocyjne zwiększające wiedzę o Funduszach w Polsce. Budżet programu wyniesie ok. 2,5 mld zł.
- **Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa (FEPŻ)** – program, który obejmuje pomoc żywnościową w formie paczek żywnościowych lub posiłków oraz realizację działań towarzyszących (np. warsztaty, doradztwo), które będą miały na celu poprawę sytuacji osób potrzebujących i najuboższych. Budżet całego programu: 2,7 mld zł, wkład UE: 2,4 mld zł.
- **Fundusze Europejskie dla Rybactwa** – to program, który jest kontynuacją programu „Rybactwo i Morze” realizowanego w latach 2014-2020. Będzie wspierał podmioty z sektora rybactwa. Budżet całego programu to 3,5 mld zł, wkład UE - 2,3 mld zł.

- **Programy Interreg (Europejskiej Współpracy Terytorialnej)** – w latach 2021-2027 Polska będzie uczestniczyć w 14 programach Interreg. Planowany budżet to ok. 2 mld zł. Polska będzie pełnić funkcję Instytucji Zarządzającej dla programów: Południowy Bałtyk, Polska-Słowacja, Polska-Saksonia, Polska-Ukraina. Uczestniczyć będzie także w programach partnerów zagranicznych, a za tym w programach:
 - transgranicznych: Litwa-Polska, Meklemburgia/Brandenburgia-Polska, Brandenburgia-Polska, Czechy-Polska;
 - transnarodowych: Europa Środkowa i Region Morza Bałtyckiego;
 - międzyregionalnych: INTERACT, URBACT, ESPON i Interreg Europa.
- **Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)** – nowy program dla makroregionu Polski Wschodniej, którym za główny cel zakłada utrwalenie warunków sprzyjających konkurencyjności makroregionu oraz wyższej jakości życia w Polsce Wschodniej. Program obejmować będzie poszczególne obszary wsparcia:
 - Przedsiębiorczość: wsparcie dla start-upów, innowacje dzięki zmianom wzorniczym, automatyzacja i robotyzacja, transformacja modeli biznesowych w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego, pożyczki na inwestycje w turystykę;
 - Energia i klimat: rozwój inteligentnych sieci energetycznych, dostosowanie miast do zmian klimatu, ochrona bioróżnorodności, podnoszenie świadomości ekologicznej;
 - Zrównoważona mobilność miejska;
 - Transport: rozbudowa ponadregionalnej infrastruktury drogowej i kolejowej;
 - Zrównoważona turystyka: tworzenie ponadregionalnych szlaków turystycznych;

Z programu skorzysta 5 dotychczasowych województw: lubelskie, podlaskie, podkarpackie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie oraz część województwa mazowieckiego (bez Warszawy i dziewięciu otaczających ją powiatów), tzw. region statystyczny mazowiecki regionalny. Program skierowany jest do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, ośrodków innowacji, dużych przedsiębiorstw (operatorów dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych), parków narodowych, jednostek samorządu terytorialnego (samorządów województw, gmin, miast i ich obszarów funkcjonalnych) zarządców infrastruktury kolejowej. Jednak z efektów programu korzystać będą wszyscy mieszkańcy makroregionu, inwestorzy i odwiedzający go turyści. Budżet całego programu: 14,3 mld zł, wkład UE: 12,2 mld zł.
- **Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027** – program regionalny (w fazie projektowej, stan na grudzień 2022) wspierać będzie realizację celów polityki spójności, do których należą: Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa, Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa, Lepiej połączona Europa, Europa o silniejszym wymiarze społecznym oraz Europa bliżej obywateli. Program ten uruchomiony zostanie w pełni w 2023 r. i obejmuje dziesięć priorytetów:
 - Priorytet I – Fundusze Europejskie dla bardziej konkurencyjnego i inteligentnego Mazowsza (223,7 mln euro);
 - Priorytet II – Fundusze Europejskie na zielony rozwój Mazowsza (390,5 mln euro);
 - Priorytet III – Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej na Mazowszu (245 mln euro);
 - Priorytet IV – Fundusze Europejskie dla lepiej połączonego i dostępnego Mazowsza (222 mln euro);
 - Priorytet V – Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu (188,6 mln euro);
 - Priorytet VI – Fundusze Europejskie dla aktywnego zawodowo Mazowsza (151,1 mln euro);
 - Priorytet VII – Fundusze Europejskie dla nowoczesnej i dostępnej edukacji na Mazowszu (195,9 mln euro);

- Priorytet VIII – Fundusze Europejskie dla aktywnej integracji oraz rozwoju usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu (219,5 mln euro);
- Priorytet IX – Mazowsze bliższe obywatelom dzięki Funduszom Europejskim (175,7 mln euro);
- Priorytet X – Pomoc techniczna (EFRR 60 mln euro, EFS+ 23,9 mln euro).

Oprócz środków z programu regionalnego, Mazowsze otrzyma możliwość korzystania z pomocy z Funduszu Odbudowy oraz programów krajowych z zakresu m.in. infrastruktury i środowiska, badań i wsparcia innowacyjności, rozwoju cyfrowego, rozwoju kapitału ludzkiego, pomocy najbardziej potrzebującym mieszkańcom oraz programu skierowanego do Polski Wschodniej.